DACIA

magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 49, februarie 2008

CĂLĂTORIE ÎN DACIA, ȚARA ZEILOR

In memoriam **Ioana Crişan**

EDITORIAL

A căzut o stea !...

Adevăratele dureri nu încap în cuvinte. Când pierzi un frate, o soră, un prieten bun, tristețea îți copleșește gândul.

Dar, iată, aflăm că plecat către Necuprins o soră bună, dragă, modestă şi harnică, o soră a noastră – a *tuturor iubitorilor de Adevărat Trecut Românesc*: ***profesoara Ioana Crişan***, preşedinta filialei Reghin (România) a Societății DACIA REVIVAL INTERNATIONAL.

Valorosul ei aport la cunoaştere nu copleşeşte, ci rămâne şi luminează gândurile miilor şi miilor de elevi, studenți, colegi de cercetare şi iubitori de Istorie Românească de pretutindeni.

În numele membrilor tuturor filialelor noastre, în numele redactorilor şi cititorilor revistei *Dacia Magazin*, în numele tuturor cercetătorilor adevăratelor rădăcini ale Poporului Român, dr. NAPOLEON SĂVESCU, preşedintele Societății DACIA REVIVAL INTERNATIONAL adresează familiei profesoarei Ioana Crişan, prietenilor şi colegilor ei de pretutindeni, mesajul de adânc respect *in memoriam* şi de profundă recunoştință pentru neobosita contribuție a acestei admirabile cercetătoare şi colaboratoare la mai-binele Istoriei Româneşti.

Dumnezeu să o odihnească între cei cu adevărat aleşi şi prețuiți !..

Un grup de prieteni ai doamnei Ioana Crişan a organizat în data de 6 februarie 2008 o şezătoare în amintirea ei. S-a păstrat un moment de reculegere; au fost citite mail-urile primite din USA şi Elveția; s-au citit fragmente din cărțile ei... Ioana Crişan rămâne printre noi şi după dispariția fizică. Spiritul ei cinstit şi curat nu are moarte.

În 28.02.2008 – ora 17.00, la biblioteca din Reghin, va avea loc lansarea ultimei cărți a Ioanei Crişan, un nou prilej de aducere aminte. (Carmen Chiorean)

6 Febr.2008 - Sezatoare In Memoriam IOANA CRISAN

În iarna lui 2007 la Casa de Cultură din George Enescu Reghin avea loc o manifestare al cărei suflet a fost, ca de obicei, Ioana Crişan.

Dacii din Cetatea Munților Har-Deal şi scaunul Domnului, se numea lucrarea pe care a prezentat-o distinsul dascăl. Peste 200 de oameni au privit uimiți, preț de 30 de minute, rodul muncii de cercetare pe care autoarea a întreprins-o ani de-a rândul. Sensibilitate, seriozitate, meticulozitate şi nu în ultimul rând, valoare ştiințifică incontestabilă au fost atributele acestei prezentări. Au urmat discuțiile, multe, care parcă nu se mai terminau. Făceam atunci planuri, care de care mai îndrăznețe şi mai frumoase şi mai trainice. Viitorul suna tare bine. Acum din viitor s-a ales doar praful şi întunericul şi tristețea. Dar peste toate acestea rămâne veşnic, de neuitat şi triumfător, zâmbetul dintotdeauna al Ioanei Crişan. (Vladimir Brilinsky)

Jurnal sentimental

Călătorie în Dacia, țara zeilor

Dr. Napoleon SĂVESCU

Motto: Legendele sunt un izvor permanent de cunoaștere a vieții și a credinței populare din timpuri străvechi.

O călătorie de cercetare, la fața locului, a trecutului îndepărtat al patriei mele – măreața Dacie – mi-a adus revelații uluitoare pe care sufletul meu însetat de adevăr și dreptate le-a primit cu recunoștință și infinită mândrie.

Marele Zeu, zeul suprem al celor văzute şi nevăzute, şi-a îndreptat privirea atotputernică spre Pământ şi a decis că este timpul să creeze ființe umane care să se bucure de frumusețile şi bogățiile terestre. Prin respirația sa divină, el a creat, întâi şi-ntâi, şapte zei pe care i-a numit Zeii Genezei. Conducătorul lor era ***Daksha***, potrivit unei vechi legende din cultura vedică. După ce a cercetat cu atenție întregul Pământ, Daksha a găsit, în sfârşit, cel mai frumos loc unde munți mândri, acoperiți de zăpezi, sărută înaltul albastru al cerurilor şi îşi desfată privirea pe întinsul dealurilor blânde, pe văile şi râurile argintii ce se unesc şi formează un imens şi limpede ochi de ape. Aici şi numai aici Geneza putea să înceapă.

Daksha era exaltat şi fericit: găsise raiul pe pământ, găsise cel mai potrivit loc pentru Oamenii Supremi. Ca atare, şi-a început munca de creație. În timpul nopții, a populat Locul Sfânt cu primii 10.000 de fii, fiii lui iubiți, "aleşii lumii" (*The chosen people*), care vor ajunge să stăpânească lumea. În timpul zilei, cei şapte zei - zeii primordiali ai genezei - au continuat să populeze Pământul cu tot felul de animale, astfel că diversitatea lor începu să coloreze pământul şi să-i dea o viață trepidantă cum niciodată nu mai fusese. Lucrarea zeiască era aproape terminată. Ceea ce lipsea era miracolul prin care fiii lui urmau să se înmulțească şi să stăpânească în pace pământul. După o clipă de gândire, Daksha a găsit soluția perpetuării infinite: a creat Femeia. Apoi, în timp, el va descoperi şi Secretul Uitat. Acum, aleşii lui Daksha erau aleşii lumii şi el i-a numit ***Daci***.

Daksha va rămâne cunoscut în mitologia vedică (cea mai veche mitologie din lume) ca zeu al genezei şi al perpetuării infinite. Fiii lui iubiți, ***Dacii, vor stăpâni Pământul.***

.....

Cu această minunată legendă în minte, m-am hotărât să vizitez ***Dacia, Țara Zeilor***, acolo, la ea acasă, în inima ei, în Munții Surya-nului, Surya fiind Zeul Soarelui la vechii Vedici Carpato-Danubieni (strămoşii dumneavoastră şi ai mei deopotrivă). M-am hotărât să merg la Sarmi-Seget-Usa (în sanscrita clasică însemnând „eu mă grăbesc să curg"), capitala strămoşilor noştri şi a strămoşilor strămoşilor strămoşilor noştri, acei Carpato-Danubieni care au dat lumii o cultură unică, o istorie eroică şi un popor nemuritor, Poporul Daco-Român.

Aşa că în **3 iunie 1998**, din New York, urc la bordul companiei române de zbor TAROM şi în ziua următoare sunt pe aeroportul Bucureşti-Otopeni unde sunt întâmpinat de oameni dragi sufletului meu: Andy, fiul meu, student la Facultatea de Stomatologie din Bucureşti, prietenul meu "din botoşei", Dan Dima, avocat, o bună prietenă, Cristina Cutus, şi Tanța Popescu, ziaristă cu o personalitate formidabilă, care m-a făcut de multe ori să simt ce înseamnă să ai un prieten la nevoie.

Bucureştiul, oraşul-capitală al României de azi, mi s-a părut mult schimbat în bine, curat, frumos, cu mici restaurante, cu mâncăruri gustoase (ca cel de pe Podul Ştirbei, recomandat mie de Rudy Klekner în New York), ale căror prețuri sunt cu o treime mai mici față de Mc Donald-ul din New York. Petrec în București trei zile, timp în care îmi revăd rude şi prieteni.

Suntem deja un grup de patru persoane care am hotărât de mai bine de un an să ne ducem acolo, în Țara Soarelui,

la poalele Munților Surya-nului. Cu ajutorul Tanței, am închiriat o maşină, un Ford de nouă persoane, albastru la culoare şi foarte confortabil. Aşa că, pregătit din toate punctele de vedere, dar mai ales sufleteşte, în **7 iunie '98** , într-o dimineață frumoasă şi însorită, m-am introdus bucuros în acel Ford albastru şi…la drum.

Am început să-mi strâng tovarăşii de călătorie: primul pe care l-am luat de acasă a fost Dan Dima. Pe el îl cunosc de când aveam şapte ani şi de atunci suntem prieteni. Dan lucrează ca avocat pentru o firmă comercială în Bucureşti. Este înalt de 1,85 metri, blond, cu ceva fire argintii, cu ochi albaştri. Un tip robust, sportiv şi plăcut. De la Dan am plecat spre Costel Enciu, cu care am făcut armata prin anii 1964 şi cu care am rămas bun prieten. Azi, Costel este pensionar şi, având destul timp liber, s-a decis să ne însoțească. Costel este un tip liniştit, căruia îi place mult să citească tot felul de cărți de aventuri. Are nu mai mult de 1,75metri, ceva burtică, chelie şi o mustață, nelipsită oricărei persoane mai puțin norocoase din punct de vedere al „podoabei capilare". Este un tip jovial şi plăcut, cu care am petrecut multe vacanțe. El a reuşit să-şi recupereze, pe strada Orzari 15, din Bucureşti, o curte imensă cu 6-7 căsuțe naționalizate (corect spus, *furate*) de fostul regim comunist, dar chiriaşii refuză să-i plătească chirie pentru că nu vor "să-l îmbogățească pe domnu` Enciu" şi pentru că nu există nicio lege care să-i oblige să o facă! Ciudată guvernare mai are şi această țară! (Trebuie să specific, pentru cine nu ştie, că şi în America un chiriaş poate locui luni şi luni de zile fără să plătească nimic proprietarului, iar acesta, proprietarul, este obligat să-i dea, în tot acest timp, apa, căldura şi lumina, gratuit). Plec cu Dan şi cu Costel spre Munții Orăştiei, în marea aventură de explorare a preistoriei daco-românilor. Costel, ca de obicei, s-a mişcat mai încet şi, până să reuşesc să-l scot pe el afară, până să vină şi Dan…

– Eu mă mişc încet?, se arată Costel intrigat. În cinci minute am fost gata…n-a durat mai mult de cinci minute. Cu siguranță!

Între timp, Dan a avut o idee bună, după ce, în fugă, a încărcat în maşină o butelie.

– Hai s-o luăm mai spre vest, drumul este mai bun şi pot să las şi eu butelia asta la Cheia, unde-i fata mea în vacanță la bunici.

În mod normal, după cum stabilisem în ajunul plecării, noi trebuia s-o luăm spre Piteşti, Râmnicu Vâlcea, Sibiu şi, lângă Alba Iulia, să ne întoarcem spre vest, ca să ajungem la Orăştie.

Incinta Sacră la Sarmisegetusa

Fortificații dacice la Costești

După ce am trecut de Otopeni, de Baloteşti şi de Săftica, ne-am oprit într-un loc anume şi am luat piersici şi pepeni ale căror gust şi aromă numai în țara natală le poți savura.

Veseli şi încrezători, ne continuăm drumul. Priveliştea spre Cheia, trebuie să recunosc, este neasemuită. Şoseaua este proaspăt asfaltată iar pomii şi verdeața care acoperă dealurile îți insuflă un sentiment de liniște. Spre nemulțumirea lui Dan, am trecut prea repede prin Cheia, am lăsat, totuşi, butelia la socrii acestuia şi ne-am reluat drumul spre vest.

Pe la ora 6 după-amiază am ajuns în Orăştie, oraş micuț şi curat, puțin ciudat construit, cu case şi locuri a căror vechime se pierde undeva departe în timp. Am găsit cu uşurință hotelul (neexistând decât două) indicat de prietenul Tudor Panțîru, judecător la Curtea Europeană de la Strasbourg.

Pe Tudor l-am întâlnit prima oară în New York, prin anul 1991, când a fost numit ambasador al noii republici Moldova la Națiunile Unite. El a fost, este şi va rămâne un român mai bun decât mulți alții care s-au născut pe teritoriul actual al României. Tudor are cam 1,85 metri înălțime, este brunet, are o frunte lată, nişte ochi căprui care emană hotărâre, ochi ascunşi în spatele unor ochelari fumurii. Este un om pe cuvântul căruia te poți bizui, un prieten adevărat, un om corect şi care, în ciuda seriozității aparente, este o persoană cu foarte mult umor. Fiind buni prieteni, l-am "îndoctrinat" la New York cu adevărata istorie a poporului daco-român şi mă mândresc să recunosc că Tudor s-a dovedit deosebit de receptiv. Cu el discutam până noaptea târziu despre preistoria poporului nostru, acolo, la New York, iar când am început să fac publică această fascinantă istorie, el a fost unul dintre primii mei cititori şi critici. Deşi el a plecat la Strasbourg, am continuat să ținem legătura. L-am vizitat în Moldova, în urmă cu un an, şi atunci am decis de comun acord să petrecem împreună această vacanță. El urmează să sosească de la Chişinău, cu Andrei Vartic.

Noi, ceilalți, sosind primii, am hotărât să plecăm "în recunoaştere". Spre bucuria noastră, am găsit un restaurant, „Şura", cu mâncăruri româneşti excelent gătite, la prețuri mai mult decât convenabile. Am prins între timp şi o mică ploaie, care a făcut ca aerul sa fie şi mai curat.

Seara târziu, la Orăştie, au sosit Tudor, Andrei Vartic cu nepotul Ruslan şi colonelul Niculae Mereuță. Devenisem o adevărată echipă care urma să plece la drum în dimineața următoare.

Pe Andrei îl cunosc din toamna lui 1997, când m-am dus la Chişinău să-l vizitez pe Tudor. Cu acest prilej, am văzut comuna Ivancea unde s-a născut bunica din partea tatălui meu. Andrei are în jur de patruzeci şi...de ani, 1,75 metri înălțime, un corp subțire şi atletic, o barbă neagră şi un păr lung, uneori strâns la spate. Este de o inteligență ieşită din comun; de profesie e fizician spectrofotometrist. Mai mult, e şi un bun orator, îndrăgostit de daci şi de istoria acestora. A scris multe cărți despre civilizația dacă, făcând descoperiri uimitoare. Voi aminti numai câteva din

ele: "**Magistralele tehnologice ale dacilor**", "**Fierul, timpul, dacii**", "**Ospețele nemuririi**" , pe care, dacă ai şansa să le citeşti, descoperi o parte din trecutul fascinant al poporului nostru dacic, nemaiîntâlnit la niciun alt popor european. Înțelegi astfel adevărul despre civilizația dacică, centru al civilizației preistorice europene. Andrei a înființat în Basarabia "**Institutul Civilizației Dacice**".

Pe colonelul Mereuță îl întâlnesc acum pentru prima dată, dar auzisem despre el de la Tudor. Mereuță a fost şeful corpului de pază al preşedintelui Snegur. Niculae este puțin mai înalt decât Andrei, mai îndesat şi mult mai voinic. Un tip simpatic şi vesel care ne-a făcut excursia plăcută.

La New York auzisem că a merge prin România înseamnă a te expune la tot felul de riscuri, în primul rând la banditisme, înşelătorii, escrocherii şi alte lucruri neplăcute. Cum nu mai călătorisem prin România de mulți, mulți ani, am fost puțin îngrijorat, ca, de altfel, şi unii dintre prietenii mei, aşa că am căutat să ne însoțim cu oameni potriviți, în caz de nevoie. Am fost însă prost informați, pentru că daco-românii întâlniți au dat dovadă de o cinste şi de o corectitudine pe care greu le găseşti azi în lume.

Seara am mers cu toții la restaurantul „Şura", unde ne-am continuat discuțiile despre preistoria României, despre istoria dacilor. A fost o seară plăcută şi am început să ne cunoaştem mai bine, să schimbăm informații, să ne definitivăm planurile de viitor.

Miercuri, 8 iulie 1998, dimineața

Ne-am sculat toți devreme. Tudor a fugit la maşină ca să stea el în față. S-a luptat cu Niculae, pe care l-a împins în spate, apoi s-a aşezat cu o figură nevinovată, în față, pe scaunul din dreapta mea, să vadă el mai bine decât toată lumea. Am plecat din Orăştie şi am intrat în Tiberiu. Undeva, pe dreapta, am zărit două "gurguie" despre care Andrei spune că ar fi de interes arheologic.

– Acolo s-a găsit foarte multă ceramică dacică.

Casele sunt foarte arătoase aici, în Tiberiu, nu prea înalte, dar acoperite cu țiglă roşie, ondulată. Am lăsat în urmă un alt sat, Sereca, cu aceleaşi case frumoase pe care vegetația le îmbrățişează cu generozitate iar munții le înconjoară

Costeşti - Cetățuie, cetatea de scaun a regelui Burebista

de departe. Priveliştea este mirifică aici, unde - cum spune Andrei - "suntem în inima Daciei".

– A Daciei Istorice, domnilor! completează Tudor cu o figură serioasă.

Noi toţi îl aprobăm în tăcere, o tăcere solemnă ca locurile încărcate de istorie pe care le admirăm.

Pe stânga, înainte să pătrundem în Orăştioara de Jos, vedem terasele dacice.

– Imagini de munte, aşa cum se găsesc în Peru, spun eu. Se pot vedea în zona Munţilor Orăştiei care oferă privelişti cu "miros de veşnicie".

Înainte de intrarea în satul Bucium, pe stânga, privirea ne este atrasă de o bisericuţă ce se proiectează pe munte şi pe un cer albastru-închis, prevestitor de surprize. Abia am intrat în satul Bucium că am şi ieşit din el. Se pare că locuitorii de aici au avut noroc cu dorinţa lui Ceauşescu de a vizita Sarmi-seget-usa, dorinţă care n-a mai fost împlinită, dar oamenii s-au ales cu drumuri asfaltate până la prima cetate.

Intrăm în Orăştioara de Sus. Pe teritoriul ei se găsesc cele mai multe cetăţi dacice, inclusiv cetatea de la Sarmi-seget-usa, capitala dacică. Pe dreapta, cum intri, vezi un mic spital. Andrei se opreşte la poliţie să vorbească cu şeful local despre starea drumurilor, să se intereseze dacă se poate ajunge uşor la cetate cu maşina, dacă s-a mai reparat ori stricat ceva. Andrei, moldovean-basarabean, ştie că, deşi e român, de fapt , oficial, el aparţine unei alte ţări, artificial create. Uneori este aşa de uşor să răneşti inima acestor oameni care de multe ori sunt mult mai buni români decât noi.

Domnul primar Neculae David ne arată râul Grădiştei, umflat de ploi şi revărsat peste maluri. Ne spune apoi ce dezastre se întâmplă când acest râu se umflă. El, râul, este "Arhitectul Godeanu", fiindcă izvorăşte din muntele Godeanu şi este adevăratul arhitect al locurilor iar, dacă nu ţii seama de EL, o păţeşti.

– Şi ce înseamnă asta? întreabă colonelul Niculae Mereuţă.

- Înseamnă că a venit un domn inginer de la oraş să ne facă nişte rezervoare de crescut păstrăvi. Da' ingineru' nu mi-o lucrat bine. S-o lucrat după proiect, s-o respectat proiectu', o fost bine, dar nu o fost respectat „domnul Godeanu, arhitectu' ", râul adică, că râul o sosit acum câteva zile şi o rupt toată treaba inginerului, dovedindu-i că aici, ***în ţara domnului arhitect Godeanu***, trebuie întâi şi-ntâi să ţii cont de EL, dacă vrei să ai un proiect bun.

Domnul primar David ne-a convins că Apa Grădiştea, ce izvorăşte din muntele sfânt Godeanu, poate repune terenurile în dreptul lor, dărâmând şi apoi reconstruind tot ceea ce oamenii se hazardează să facă atunci când nu ţin seama de EL. După ce domnul primar, amabil, ne serveşte cu o palincă tare, gălbuie, cu aromă de prună, plecăm mai departe spre ***Cetatea Lumii Antice***, spre Sarmi-Seget-Usa.

Intrăm în satul Costeşti care ţine tot de Orăştioara de Sus. Este impresionant să aflăm că toate satele cu numele de Costeşti din România şi Basarabia s-au unit şi au înfiinţat o asociaţie, o primărie comună, cu un singur primar, domnul Tătaru de la Costeşti, din Basarabia. Când vor face România şi Moldova-Basarabia la fel?

Cetatea de la Costeşti, Cetăţuia, o avem drept în faţă. Ne-o arată Andrei şi tot el ne-o descrie:

- Tot mamelonul acesta este înconjurat cu ziduri, o să vedeţi, sunt vreo cinci sanctuare extraordinare, ziduri de o frumuseţe şi de o perfecţiune incredibilă, două turnuri – locuinţa etc.

Amplasat pe Apa Grădiştei, la sud de larga si mănoasa vale a Mureşului, complexul de cetăţi şi aşezări dacice din Munţii Orăştiei a constituit nucleul statului dac din perioada lui Burebista şi până la cucerirea parţială a Daciei de către romani.

- Se ştie că mai puţin de cincisprezece la sută din teritoriul Daciei a fost cucerit. Pe mai mult de optzeci şi cinci la sută din teritoriul ei nu a călcat picior de roman! Iar pe acel petic de pământ al Daciei noastre pe care au stat temporar romanii ei nu au putut impune o nouă limbă şi nu au putut crea un nou popor! E absurd să crezi altfel! În doar o sută şaizeci de ani un popor nu-şi poate uita limba! Însă, paradoxal, potrivit "istoricilor noştri" alăptaţi la doctrine străine de neam, ei, dacii neocupaţi de romani au fugit să înveţe limba latină de la nişte legionari care abia o bâjbâiau ei înşişi. O minte sănătoasă nu-şi poate imagina că dacii liberi au venit în fuga mare de prin munţi, văi şi câmpii, păduri şi mlaştini, dealuri şi ponoare, unii tocmai de dincolo de Prut şi Nistru iar alţii chiar de pe Don, au venit aşa, de plăcere, de la mari distanţe, să înveţe o limbă străină şi s-o uite pe-a lor.

- Aşa încearcă să ne înveţe ei, "istoricii noştri", adaug eu cu năduf.

Cu ochi veseli, râzând ironic de ideile şchioape ale unor aşa-zişi istorici, Andrei îşi continuă prelegerea.

- Salba de fortificaţii de la Costeşti, Blidaru şi Piatra Roşie, menită să apere "Cetatea Lumii" - cetatea de scaun a regilor daci de la Sarmi-Seget-Usa (Grădiştea Muncelului), ale cărei ruine ne întâmpină, peste timp, la fel de impunătoare - reprezintă mărturii de preţ ale înfloritoarei civilizaţii dacice. Dealul "Cetăţuia", cu cetatea de pe culme, este un minunat punct de pază, cu vedere la mare depărtare, plasat la intrarea în masivul muntos, acolo unde valea apei Grădiştea se îngustează deodată.

Sistemul de apărare al cetăţii se bazează pe succesiunea a trei tipuri de fortificaţie: valuri de pământ, un zid de piatră gros de trei metri, flancat de trei bastioane şi o dublă palisadă ce înconjoară partea de sud a înălţimii. Platoul cel

mai înalt este ocupat de două turnuri-locuință construite din blocuri de piatră şi cărămizi, la care se ajungea urcând pe o scară monumentală. Tot aici se găsesc urmele barăcilor aparținând soldaților daci din garnizoană şi un turn de observație.

Pe terase au fost identificate lăcaşuri de cult (sanctuare), cisterne de apă şi multe alte lucruri uluitoare. Aşa cum despre Valea Regilor din Egipt nu se ştia prea mult până când au început săpăturile arheologice, tot aşa de puțin se ştie astăzi despre istoria acestui popor minunat.

Mai încolo vedem şi o a doua cetate, cea mai mare cetate dacică de apărare.

- Pe vârful acela, acolo sus, se află **Cetatea Blidaru**, spune cu mândrie Andrei, ca şi când cetatea aceasta i-ar aparține personal.

- Acolo ai făcut tu nişte poze color foarte reuşite, pe care le-ai publicat în "Fierul, Timpul, Dacii"? îl întreb pe Andrei.

- Da, mă bucur că ți-ai amintit. O poză cu nişte ziduri şi bastioane colosale! Mai sus e un castru, iar mai jos, o casă de apărare cu ziduri groase de trei-patru metri. Trebuie să vedeți ce e jos! E ceva fantastic acolo, pe vârful acela. Iar la el se ajunge pe multe terasări, unele după altele, pe care trebuie să urci din greu.

Situată pe culmea Blidarului (703 metri), fortificația are două incinte unite între ele, având împreună şase turnuri de protecție. Prima cetate, care ocupă platoul superior al dealului, are o formă trapezoidală, fiind prevăzută cu patru turnuri exterioare, plasate pe colțuri. Intrarea se făcea prin turnul I şi era astfel concepută încât să împiedice desfăşurarea forțelor inamicului.

La vest de prima cetate a fost concepută cea de-a doua, având formă pentagonală. Aici atrage atenția sistemul platformelor de luptă, cu cazemate, de pe laturile de nord şi de vest. Aprovizionarea cu apă a cetății era asigurată de o cisternă patrulateră, situată în partea de nord-vest, în afara zidurilor de apărare. Pe aceeaşi latură, pe o terasă mai joasă, numită "Poiana Pertii", se afla un turn de pază ce asigura supravegherea accesului spre cetate.

- Şi cum poate cineva să-şi imagineze că toate acestea au fost construite de nişte țărani daci!? Cum este posibil ca cineva să creadă că aceştia nu erau meşteri iscusiți? Cum poți să crezi că aceşti minunați constructori erau nerăbdători să-i întâlnească pe romanii cuceritori şi să le învețe limba?! E culmea absurdului să crezi asemenea bazaconie!

- Măi Tudore, de unde ştii tu toate astea? se miră Dan.

- De la New York, îi răspunde acesta, făcându-mi semn cu ochiul.

Timpul este foarte capricios cu noi: când plouă, când nu plouă. Acum se întunecă iar peste un minut cerul se luminează. Ai impresia că te afli pe o altă planetă.

- Cerul s-a înnorat din nou. Extremele schimbări de vreme din inima munților! Văd nişte cabane frumoase, par nou construite, uitați-vă, acolo, în stânga şi în dreapta.

- Ale cui or fi? îl întreb pe Andrei. Dar, înainte să-mi răspundă, îl văd scoțând capul pe geamul maşinii şi îl aud strigând:

- Generalul Dragomir! Domnule general!

Andrei se întoarce repede spre mine şi îmi spune:

- Miky, hai să-l vedem pe general, e un tip formidabil!

Ne dăm jos din maşină ca să vorbim cu generalul. Vedem că e însoțit de cineva.

A fost o plăcere să-l cunosc nu numai pe generalul Dragomir, dar şi pe profesorul Vasile Rudan. I-am întâlnit aici, în fața porții dacilor. Împreună, *un profesor şi un general îndrăgostiți de...daci! A fost o superbă revelație!*

Canal de scurgere la Sarmisegetusa, excepțională dovadă a capacității constructive a dacilor

Interviuri care fac istoria

Intelectualul cu o coloană vertebrală dreaptă, pentru a fi apreciat *și* la el în țară, are două posibilități: să se exileze sau să treacă la cele veșnice

Interviu cu domnul Profesor Doctor **IOAN PISO**, Directorul General al Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei

realizat de Vladimir BRILINSKY

Domnule profesor, de câțiva ani încoace numele dumneavoastră este tot mai des legat de anumite scandaluri generate de către Ministerul Culturii sau de către reprezentanți ai acestuia. Care este, de fapt, adevărul ?

prof. dr. Ioan Piso

De la reinstalarea mea în funcție, în iulie 2007, am încercat să am relații cât mai corecte cu MCC. Nu am mai adus critici, nu m-am mai legat de nimeni de acolo, pentru că nu doream să transfer antipatia ministerului față de mine asupra muzeului. Asta nu m-a ajutat prea mult, fiindcă în data de 3 ianuarie 2007 m-am trezit cu un ordin că eram demis din funcția de director al Muzeului de Istoriei al Transilvaniei. Motivul invocat era că ar fi expirat contractul meu de management cu ministerul. Or, acest contract nu putea expira, fiindcă nu a existat. Prin urmare, demiterea era absurdă. În urma intervenției mele vehemente la minister, după şase ore am fost repus în funcție, tot printr-un ordin al ministrului. Nu mă aflu la prima pățanie. Am mai fost demis din această funcție de director al Muzeului de Istorie al Transilvaniei în 19 aprilie 2006 şi am fost repus în drepturi în 20 iulie 2007 după patru procese câştigate. Țin însă minte că îi cerusem domnului ministru Adrian Iorgulescu o audiență în noiembrie 2005. Mi-a acceptat-o, dar m-a ținut la uşă şase ore şi jumătate. Când, în sfârşit, am intrat, mi-a zis că îmi acordă trei minute şi, în timp ce vorbeam, el se uita la ceas. Dumnealui a pierdut fiindcă, dacă îmi acorda zece minute, afla lucruri interesante nu numai despre dificultățile în care se zbate muzeul din Cluj, ci şi despre modul scandalos în care funcționarii săi au dat descărcările arheologice de la Roşia Montană. Este adevărat că i-am lăsat câte un dosar cu fiecare problemă, dar mă îndoiesc că şi-a găsit timp să le citească. Nu astfel ar trebui să se comporte într-un stat de drept sau într-un stat civilizat un ministru al Culturii față de oamenii de cultură. Cultura se face tocmai cu oamenii de cultură şi nu cu activiştii culturali.

Este Roşia Montană mărul discordiei dintre dumneavoastră şi Minister ?

Actualul ministru a gsit în minister situația gata compromisă în ce priveşte Roşia Montană, ceea ce nu-l scuteşte de răspundere, dacă a acceptat-o. Se ştie că zarurile fuseseră aruncate în 2001, când ministerul, în loc de a apăra integritatea patrimoniului național, a preferat să apere interesele economice ale unei firme private. Toți cei care ne aflăm în „sistemul" Culturii suntem plătiți şi, deci, suntem obligați să apărăm acest patrimoniu. Dacă alții, din diverse motive, nu o fac, este treaba lor. Noi nu avem voie să procedăm ca un avocat care, în timpul procesului, în loc de a-şi apăra clientul, îl înfundă şi mai rău. Eu m-am opus cu înverşunare politicii ministerului, iar prețul, cum se vede, îl pltesc cu vârf _i îndesat. Nu mă plâng de asta. Nu mă plâng nici că mă bat cu nişte funcționari. Mă plâng că prea puțini colegi de meserie mi-au ținut partea, ba chiar au încercat să profite de necazurile mele. Cu absolută siguranță,

toate necazurile au început de la împotrivirea mea față de proiectul Ro_ia Montan. Mi-am permis să arunc mănușa în arenă din motive de demnitate personală. Mi-am permis să o fac şi fiindcă sunt mai bine cunoscut în străinătate decât în țară. Numai astfel am putut aduna în jurul protestului meu 1.038 de semnături ale principalelor instituții şi personalități din întreaga lume, în frunte cu Académie des Inscriptions et Belles Lettres (echivalenta Academiei Române), cu directorii şcolilor naționale din Roma, cu Institutul Arheologic German sau Austriac, cu profesorii celor mai mari universități. Din țară au aderat la protestul meu doar 50 de arheologi. Apoi am depus mărturie la Curtea de apel Alba împotriva Ministerului Culturii, de care depind ca director de muzeu, pentru anularea Certificatelor de sarcină arheologică eliberate pentru muntele Cârnic, emise de Ministerul Culturii în ianuarie 2004. Evident emis abuziv. De ce? Întâi, pentru că Roşia Montană este cuprinsă în legea 5 din 2000 ca monument de valoare excepțională, apoi, pentru că, potrivit legii minelor din 2003, în asemenea situații nu sunt permise nici măcar săpături de salvare fără o hotărâre a guvernului României. Cum era să dea guvernul României o asemenea hotărâre pentru o întreprindere privată? Pentru asta ar fi trebuit să existe un interes public. Or, interesul public ar cere tocmai ca un asemenea proiect să nu fie niciodată aplicat. Este clar că MCC a favorizat, împotriva legii, o firmă privată. Din ce motive? Îmi permit să le amintesc pe cele cunoscute oficial. Ministerul şi-a permis să fie sponsorizat de către Gold Corporation, adică de către firma pe care se presupunea că o supraveghează. A fost, de pildă,sponsorizat cu ocazia decernării premiilor Ministerului Culturii din anii 2002 şi 2003. Este un conflict clar de interese. Să ne întoarcem însă la procesul de la Alba Iulia. Fundația Alburnus Major, cea care a intentat procesul, l-a câştigat, iar descărcarea de sarcină arheologică a fost anulată. Cine credeți că a făcut recurs? Actualul Minister al Culturii alături de Gold Corporation! S-au aliat deci împotriva patrimoniului național. Au mai pierdut însă la rejudecarea cauzei la Curtea de Apel Braşov. Cum mai pot asemenea oameni conduce şi reprezenta cultura românească?

Cu siguranță că atitudinea dumneavoastră a deranjat anumite interese. Din această cauză a pornit tot acest scandal?

Ce a urmat a fost o adevărată vânătoare. Am fost dat afară din biroul Comisiei Naționale de Arheologie, din Comisia Națională de Arheologie, din Comisia Națională a Monumentelor şi Siturilor Istorice şi din fruntea Comisiei din Transilvania unde eram preşedinte. Nu m-au putut da afară din muzeu pentru că nu aveau motive concrete. Şi atunci a început o campanie de presă pe bază de anonime, cu atacuri furibunde împotriva mea, orchestrate de minți specializate în astfel de treburi. Se va afla într-o bună zi cine a organizat totul. Scopul era de a mi se şterbi reputația pentru a îndepărta publicul de mine şi de cauza pe care o apăram. Asta a început în mai 2005 iar în august al aceluiaşi an a venit o comisie de la minister pentru a verifica cele relatate în delațiunile din presă. Cu toate că lucrurile urmărite de comisia ministerială nu s-au confirmat, s-a întocmit un raport cel puțin tendențios şi total lipsit de obiectivitate. Nici aşa el nu a putut servi ca bază pentru demitere. În consecință, am fost somat să întocmesc un plan de management, deşi eu ocupasem fotoliul de director în baza unei alte legislații, iar cea actuală nu putea fi aplicată retroactiv. Am prezentat totuşi acel proiect de management şi, cu toate că în facultate nu am avut niciodată altă notă decât 10, aceeaşi notă pe care am obținut-o la concursul din 97, la susținerea proiectului am primit de data aceasta nota 7.41. Tot ministerul este acela care a decis ca nota de trecere să fie 8. Lucrătura era, deci, perfectă. Interesant este că din comisia care m-a examinat făceau parte un arhitect, o masterandă la Alba Iulia, funcționară prin Ministerul Culturii, şi doi directori de muzee din Brăila şi Braşov. Sunt, totuşi, profesor universitar, am predat nu numai în țară, dar şi la Viena şi la Sorbona şi mi se pare că era normal ca din comisie să facă parte persoane măcar de acelaşi calibru ca mine. Am făcut o contestație care a fost judecată de alții, printre care şi de un coleg care „a săpat din greu" la Roşia Montană, şi nu este nevoie să spun mai mult... Astfel am fost demis. Timp de aproape 1 an şi 3 luni, am câştigat pe această temă două procese la Curtea de Apel Bucureşti. Ministerul a făcut recurs şi a pierdut de fiecare dată la Curtea Supremă de Casație şi Justiție. Este, oricum, un semn că justiția începe să se mişte în România. Cu zece ani în urmă probabil că nu aş fi avut nicio şansă. Am avut câştig de cauză pentru că am îndeplinit trei condiții: aveam dreptate, m-am ştiut bate pentru dreptate şi am avut un avocat foarte bun. Astfel am revenit în fruntea muzeului. M-am întors nu pentru a-i face ministerului în ciudă, ci pentru a face treabă. Am proiecte de dezvoltare pe lungă durată pentru care am de gând să mă bat. Printre altele, vreau să recuperez tezaurul muzeului care a fost înstrăinat în 1972 când s-a creat Muzeul Național de Istorie Bucureşti. Nu mă interesează dacă supăr pe cineva. Vreau apoi să găsesc o clădire mai potrivită pentru muzeul din Cluj pe care îl consider una dintre marile instituții culturale ale țării şi, deci, demn de o soartă mai bună.

S-au perindat 3 - 4 miniştri de când au început problemele dumneavoastră. Ei sunt vinovații sau altcineva poartă responsabilitatea acestei stări de lucruri ?

Nu miniştrii sunt cei care fac acest rău şi care provoacă această dezordine în cadrul Ministerului Culturii.

Miniştrii sunt vremelnici, ei vin şi pleacă. Pot fi acuzaţi cel mult de faptul că nu încearcă să schimbe lucrurile. Nici nu-i prea interesează aşa ceva, fiindcă sunt în primul rând oameni politici, „multifuncţionali". Marii vinovaţi sunt cei care reprezintă continuitatea răului în minister. Să-l luăm pe domnul Mircea Angelescu, director în MCC. Ne-am înţeles bine până în 2001, când i s-a opus proiectul de la Roşia Montană. Principalul reproş pe care i-l fac este că a socotit distrugerea Roşiei Montane inevitabilă. Poate că ştia mai bine decât mine cine se află în spatele proiectului. Nu trebuiau niciodată începute săpături de salvare într-un sit de valoare excepţională. Trebuiau făcute cercetări fundamentale cu finalitate ştiinţifică şi turistică. Dacă, totuşi, s-au făcut săpături de salvare, era de datoria tuturor arheologilor, deci şi a muzeului din Cluj, să participe la ele, pentru a se putea salva cât mai mult. Iată însă că, în legătură cu săpăturile de salvare, s-a făcut o a doua greşeală fundamentală. Potrivit legii 378/2001, săpăturile arheologice de salvare sunt plătite de beneficiar, dar asta nu înseamnă că acesta trebuie să primească neapărat şi descărcarea de sarcină arheologică. Pot exista cazuri - şi chiar au existat - în care descoperirile făcute în urma săpăturilor de salvare obligau la extinderea lor sau la o conservare, ceea ce făcea imposibilă acordarea certificatului de descărcare. Şi totuşi, astfel de certificate s-au dat încălcându-se legislaţia. De pildă, între 2001 şi 2002, au fost dezvelite 2,2 hectare, dar au fost descărcate din punct de vedere arheologic 1100 hectare. Nimeni nu pretinde că peste tot erau ruine, dar să dezveleşti 2 la mie, pentru a ceda apoi întreaga suprafaţă firmei canadiene, este scandalos. Cum s-a desfăşurat operaţiunea? Foarte simplu! O arheloagă de la Muzeul Naţional de Istorie a României (MNIR), Dana Mihai, a trecut în fruntea unei firme, "Dalem Consulting", create de Rosia Montana Gold Corporation (RMGC), cu scopul de a conduce săpăturile de salvare în conformitate cu interesele RMGC. Cu această firmă sau direct cu RMGC a încheiat MNIR contractul, iar MNIR a făcut, la rândul său, subcontracte cu alte instituţii. În anul 2003, când adevărul a început să fie cunoscut, firma "Dalem Consulting" a fost înlocuită de firma Archaeo-Terra, condusă de Corina Bors, care a fost detaşată aici direct de la CIMEC (creat de MCC), iar Dana Mihai a devenit director "ştiinţific" al Institutului Naţional al Monumentelor Istorice. Menirea acestui institut este, printre altele, de a declasifica monumentele descărcate arheologic. Iată un mecanism perfect de tranzacţionare a oricăror valori de patrimoniu!

Dar, vorba aceluiaşi domn Angelescu: „...între două excavatoare se mai poate salva câte ceva". În felul acesta este apărat patrimoniul naţional de nişte funcţionari plătiţi pentru asta? Constat, *şi* în cazul Roşiei Montane, că autorităţile române, în loc de a apăra adevăratele interese ale ţării şi ale propriilor cetăţeni, au apărat interese străine.

Ce poziţie a avut şi ce poziţie are acum Comisia Naţională de Arheologie faţă de acest proiect ?

Iniţial, în 2000, întreaga Comisie Naţională de Arheologie (CAN), a fost, cu o singură abţinere, împotriva proiectului de la Roşia Montană. Numai că Mircea Angelescu, pe atunci secretarul comisiei, a avut grijă ca procesul verbal să nu fie întocmit. Ulterior, comisia a fost de două ori epurată sub pretextul unor reorganizări. Deloc întâmplător, au fost daţi afară toţi contestatarii proiectului de la Roşia Montană. Nici aşa nu li s-a părut destul de sigură această comisie şi s-a trecut la schimbarea legislaţiei. Conform legii 378/2001, Comisia Naţională de Arheologie era cea care decidea asupra descărcărilor de sarcină arheologică, iar deciziile ei erau asumate de către Ministerul Culturii şi Cultelor. Legea 462/2003 a modificat exact acest punct, prevăzând că descărcările arheologice să fie date de MCC, "în urma consultării CNA". Prin urmare, gremiul academic a primit un rol consultativ, în timp ce deciziile privind patrimoniul naţional sunt luate de funcţionari ai MCC. În felul acesta s-a creat din MCC o CNA total subordonată, un Institut Naţional al Monumentelor Istorice şi RMGC (sau orice alt beneficiar), un mecanism necontrolabil, care încalcă spiritul legii patrimoniului şi interesele ţării.

Un ultim capitol s-a încheiat de curând. Instituţiile de profil au fost invitate de MCC să facă, la începutul lui ianuarie, propuneri pentru noua Comisie Naţională de Arheologie. Muzeul din Cluj a făcut două propuneri, incluzând persoana mea. Fac arheologie de 40 de ani, sunt membru corespondent al Institutului Arheologic German, al Institutului Arheologic Austriac, al Academiei Regale din Barcelona etc. Totuşi, candidatura mea a fost respinsă de Ministerul Culturii, mai precis de Mircea Angelescu, cel care a fost dovedit cu doi ani în urmă că a comis cel mai grosolan plagiat care a existat în scrierile din România de până acum.

Comisia Naţională de Arheologie nu va fi, deci, mai curajoasă. Nu aş dori totuşi să-i acuz pe toţi arheologii. Ei sunt printre specialiştii cei mai năpăstuiţi şi mai prost plătiţi din întregul sistem al Culturii. Şi este foarte uşor să se facă presiuni asupra lor. Dacă sunt, de pildă, şantajaţi cu banii de săpături sau dacă nu primesc autorizaţia de săpătura, cariera lor este încheiată. Chiar şi mie mi-a fost refuzată în 2003 autorizaţia de săpătură. Am stat degeaba la Sarmizegetusa romană trei săptămâni cu întreaga echipă, care includea şi arheologi şi studenţi veniţi din Germania. Culmea a fost că i s-a cerut poliţistului din comună să mă supravegheze, ca nu cumva să bag şpaclul în pământ; iar asta în timp ce braconajul arheologic este în floare. Numai că eu am spinarea nu numai dreaptă, ci şi tare. Sunt greu de eliminat fiindcă sunt foarte bine cunoscut în străinătate. Dacă mă cuprinde câteodată tristeţea, este numai fiindcă mă gândesc la soarta intelectualului român. Aceasta este situaţia arheologului intelectual român. Dacă are coloană

vertebrală dreaptă şi totuşi doreşte să fie prețuit la el în țară, are de ales între a se exila şi a trece la cele veşnice. Asta în timp ce un Bălăceanu-Stolnici, un intelectual fără coloană vertebrală dreaptă, a avut parte de câte onoruri a dorit.

Ce ar trebui, totuşi, făcut pentru ca normalitatea să se încoroneze definitiv în arheologia românească ?

Într-o scrisoare deschisă adresată ministrului Culturii, propuneam următoarele soluții. În primul rând, Comisia Națională de Arheologie trebuie aleasă prin vot liber de către arheologii înşişi. Apoi, ea ar trebui să depindă nu de un singur for (MCC), ca acum, ci de trei: de Academia Română, de Ministerul Culturii şi de Ministerul Învățământului şi Cercetării, dar cu preeminența Academiei. Aşa a fost până acum 20 de ani. Să nu uităm că ne aflăm în economie de piață, iar tentațiile sunt mari. Ce se invocă însă? Că banii de săpături vin de la Ministerul Culturii. Nu vă supărați, dar aceştia sunt bani publici şi nu văd de ce nu ar putea veni de la mai multe instituții publice. Când lucrurile sunt conduse de trei instituții, manipulările, şantajul, aranjamentele de culise şi presiunile sunt mai greu de realizat. Problema este că unii nu vor să scape din mână asemenea pârghii.

Cine sau ce mecanism are interesul să întrețină acest veritabil foc al răului în arheologia românească ?

Există forțe oculte care au adus această companie străină în țară, la Roşia Montană şi în alte părți şi care profită din plin de situație. Sunt lucruri care se spun pe la colțuri, în şoaptă, şi puțini au curajul de a le scrie. Au fost implicate de la început personaje foarte dubioase, ca Frank Timiş, despre care vă rog doar să vă interesați cine l-a trimis în străinătate, pe cine a adus el în țară şi cu cine s-a aliat aici. Dacă înțelegeți toate conexiunile, vă dați seama cât de periculos este să te bați cu ei. Există însă şi o speranță. În ultimii ani a apărut o adevărată societate civilă căreia nu-i pasă numai ce bagă în gură, ci a învățat să se uite împrejur la problemele mediului, ale monumentelor, la necazurile altora. Societatea civilă nu se formează la îndemnul unor intelectuali de serviciu care îşi plâng unul pe umărul celuilalt că nu sunt ascultați, ci în jurul unor lucruri foarte practice. Un copil bolnav, o comunitate în necaz, un monument în pericol sunt adevărații catalizatori ai societății civile. O consecință este începutul maturizării societății politice, deşi unii încă se îndoiesc de asta. Vă întreb dacă acum câțiva ani cineva vedea posibilă o alianță între senatorii Gheorghe Funar de la PRM şi Ekstein Kovacs de la UDMR. Ea a fost, totuşi, posibilă la elaborarea proiectului de lege, care urmează s interzic exploatarea aurului în România cu ajutorul cianurilor. Toate acestea mă fac să fiu optimist în privința viitorului țării.

Haideți, în încheiere, să facem un mic periplu prin istoria Roşiei Montane.

Aspectele întâlnite la Roşia Montană sunt deosebit de complexe. Pentru că aici istoria mineritului necesită foarte multă muncă. Pentru a mă referi doar la Muntele Cârnic, aici cercetătorii francezi au descoperit 70 kilometri de galerii, dintre care 10 kilometri de galerii romane, o adevărată bijuterie a antichității. Ele au o formă perfect trapezoidală, sunt dispuse pe mai multe etaje legate de trepte tăiate în stâncă. Aşa ceva nu se mai întâlneşte în întreaga lume! Vă dați seama ce ar reprezenta ele pentru turismul european, dacă ar fi amenajate! Ei bine, îndată ce au fost descoperite, Ministerul Culturii a dat certificatul de descărcare arheologic, cu alte cuvinte semnalul distrugerii lor. S-a prevăzut conservarea unei mici porțiuni, care ar fi fost oricum distrusă de primele explozii. O surpriză deosebită care, cu siguranță, va fi pe placul dumneavoastră, vine tocmai din rezultatele cercetătorilor francezi care, făcând o analiză a lemnului găsit în galeriile descoperite, după metoda C 14, au constatat că acest lemn datează din perioada statului dac liber. Nu este de mirare. Dacă regii daci au adus meşteri greci pentru construirea zidurilor şi a rețelelor de apă, nu putem crede că ei au neglijat tocmai aurul, care era un alt puternic simbol al puterii. Analizele celebrelor, de acum, brățări dacice, ne spun că acestea au în compoziția lor atât aur aluvionar, cât şi aur de filon din zăcămintele aurifere din Munții Apuseni. Înseamnă că regii daci au adus ingineri din Imperiul Roman. Pe de altă parte, toponimia din zonă este curat dacică. Nume precum Alburnus, Deusara, Immenosum, Ampelum sunt, fără nicio îndoială, dacice. O adevărată cercetare a istoriei mineritului în Munții Apuseni ar trebui să ducă nu numai la descoperirea unor aşezări dacice, ci şi a unor aşezări preistorice. De unde să provină aurul din epoca neolitică sau cel al sciților agatârşi, dacă nu tot de aici? Apoi, aşezările din perioada romană sunt extraordinare. Mai departe, între sfârşitul cruciadelor şi descoperirea Lumii Noi, principala sursă de aur a Europei a fost în Munții Apuseni. În sfârşit, zecile de clădiri de patrimoniu din secolele XVIII-XIX, multe dintre ele cumpărate de RMGC şi aflându-se în stare avansată de distrugere, pot fi restaurate şi alcătui o ambianță unică. Pentru a dovedi toate astea, este nevoie de zeci de ani de muncă, respectându-se două condiții: să se facă atât în scopul cercetării, cât şi pentru dezvoltarea unui turism intelectual. De aici ar decurge şi ridicarea economică a zonei. Zestrea noastră culturală este de valoare europeană. Trebuie s-o păstrăm neştirbită. Dacă se devalizează o bancă, noi punem banii la loc, dacă se distruge o industrie, tot noi o putem reface. Dar dacă am făcut praf natura şi patrimoniul istoric, nimeni nu le mai poate pune la loc.

Eratosthene: circumferința pământului

Prof. Timotei URSU

Nivelul cunoştinţelor matematice, astronomice, filosofice etc. şi al priceperilor tehnice practicate în antichitate – şi ne referim în special la bazinul circum-mediteranian – depăşea substanţial nu numai pe cel al retrogradului Ev Mediu European, dar şi informaţia curentă, actuală, a marelui public. Performanţele deductive ale pitagoreenilor (în sec. V BC), ale lui Platon (la graniţa dintre sec. V şi IV BC), ale lui Eudoxus şi Aristotel (sec. IV BC) etc., sunt pomenite atât de rar şi de puţin în manualele şcolare încât ele rămân de domeniul neantului pentru mult prea mulţi contemporani ai noştri. Nu puţini sunt cei care mai cred astăzi, de pildă, că sistemul heliocentric şi conceptul Pământului ca sferă ar fi fost imaginate de... Galileo Galilei; ba chiar de... Giordano Bruno! Desigur că, în aceeaşi ordine de idei, pentru mulţi dintre aceştia experimentul geografului şi astronomului grec Eratosthene, efectuat în jurul anului 200 BC (deci cu circa 150–300 de ani *mai devreme* decât data estimată arheologic pentru funcţionarea sanctuarelor dacice de la Kogaion!), ţine de domeniul legendei.

În realitate, la data la care Eratosthene îşi propunea "corecta măsurare a circumferinţei Pământului", conceptul sfericităţii planetei noastre şi a revoluţiei Pământului în jurul Soarelui constituiseră deja fundamentul sistemului unui "cosmos heliocentric" grecesc, aflat în concurenţă cu cel "geocentric" formulat ulterior, din necesităţi de metodă, de Aristotel. Acesta a avut, desigur, o serie de intuiţii geniale; dar presupunerea sa că Pământul ar avea o circumferinţă de numai circa 16 000 de kilometri (în loc de aprox. 40 000 kilometri) se baza pe o simplă estimare asociativă. Mai "modernul" Eratosthene, spirit analitic şi înclinat înspre experimentul demonstrativ, nu s-a mulţumit cu această estimare.

Potrivit datelor rezultate din copiile succesive de manuscrise (care au supravieţuit timpului transmiţându-ne uimitorul experiment demonstrativ al lui Eratosthene*), celebrul *geograf grec* aflându-se în călătorie de-a lungul Nilului, în Egipt, a remarcat că la peste 800 kilometri Sud de Alexandria, în localitatea Syene (actualul Aswan), la data solstiţiului de vară – 21 iunie şi anume exact la ora amiezei – lumina Soarelui "cade direct" în fundul unei fântâni adânci: aceasta indicând că – la *zenit* – Soarele se află "exact deasupra locului observaţiei". El observă că, în anul următor, la Alexandria – situată mai la Nord! – la aceeaşi dată şi la aceeaşi oră, umbra unui gnomon indică o poziţie a Soarelui mai la Sud (cu 7° – aprecia Eratosthene, pe o presupusă circumferinţă a Pământului *rotund*, de 360°).

Pentru a stabili lungimea acoperită "pe meridian" de aceste 7° sexagesimale, era nevoie să fie cunoscută distanţa *efectivă* dintre Syene şi Alexandria; treabă deloc uşoară pentru secolul II BC!..

Cum, potrivit tradiţiei locului, distanţele se măsurau după media parcursă zilnic de cămilele caravanelor în ţinutul foarte arid, mai mult deşertic – şi anume circa "100 de *stadii* pe zi" – iar distanţa dintre cele două localităţi era acoperită de o caravană obişnuită în 50 de zile, Eratosthene a apreciat că (100 x 50) distanţa dintre localităţi, egală cu 7°, măsoară 5 000 stadii. De aici, i se atribuie concluzia că circumferinţa Pământului, aşa cum a calculat-o el, *este de aproximativ 257.000 stadii* (mai exact: 257.143 stadii) .

Cercetătorii moderni ai acestui experiment, pornind de la o apreciere *aproximativă* a lungimii "stadiei" utilizate, au atribuit de regulă acesteia 0.2 kilometri . De aci concluzia că în calculul său Eratosthene s-a apropiat "sensibil" de lungimea reală a circumferinţei Pământului, care măsoară, în medie, 40 008 kilometri, depăşind-o "doar cu 28 %"... ! Din explicabilă simpatie pentru ingeniosul geograf antic, s-a generalizat şi informaţia – inexactă! – că distanţa dintre Syene şi Alexandria luată în calcul de Eratosthene ar fi fost *doar de 250 000* stadii şi că stadia de 0.2 kilometri ar conduce la un rezultat de "50 000 kilometri circumferinţă".**

În realitate, în această apreciere se comit două tipuri de greşeli: pe de o parte nu se ţine seamă de *erorile lui Eratosthene însuşi*, pe de alta se atribuie "stadiei" utilizate de acesta o valoare *aproximată.* Am întreprins o cercetare personală asupra subiectului, ajungând la următoarele concluzii:

Eratosthene *greşea* – nu foarte mult, dar greşea! – socotind Alexandria (lat. 31°13' N; long. 29°58' E) situată "pe meridian" exact la... Nord de Syene (vezi imaginea). Această eroare, evidentă pe orice atlas, a mai fost semnalată ca atare: Syene se afla nu numai la Sud, dar şi ceva mai la Est (lat. 23°14' N; long. 32°58' E), cu o diferenţă de trei grade. Asta nu constituie un real impediment în aprecierea unghiulaţiei Soarelui, de vreme ce, la solstiţiul de vară şi la ora amiezei, lumina acestuia ar fi "căzut perpedicular într-o fântână", situată exact la fel ca şi Syene, pe aceeaşi latitudine, dar pe "meridianul Alexandriei". Într-un asemenea caz – şi aceasta e o a doua eroare, altfel scuzabilă, a lui Eratosthene! – distanţa în grade, pe meridian, nu era doar de "7°", ci de *7° şi 23 minute* (aceste 23 minute înseamnă, pentru latitudinile respective, un plus de 42.6 kilometri).

În al treilea rând, aprecierea de către Erathostene a unei distanțe parcurse de cămile de "100 stadii/zi, vreme de 50 zile", considerată în linie dreaptă spre Nord, nu era posibilă *practic*, deoarece calea caravanelor pe drumul Syene–Alexandria urma unele sinuozități ale cursului Nilului, atât în zona de deșert cât şi în traversarea Deltei, înspre portul antic, abătându-se înspre NNW.

Cum astăzi cunoaştem cu exactitate distanțele aeriene ***, observăm că între *portul* Alexandriei, adică perimetrul oraşului antic, şi centrul vechi de la Aswan sunt 821,5 kilometri, care corespund celor 7° 23'. Cele "50 de zile aproximativ spre Nord", înseamnă, în practica locală: o caravană – parcurgând în pasul lent al cămilelor şi în deşert, urmând punctele-oază de alimentare cu apă, o distanță zilnică de plus/minus 17–18 kilometri, egală cu... " 100 stadii".

Aprecierea mărimii stadiei la "circa 0,2 kilometri" în publicațiile pe care le-am urmărit mi se pare mult prea aproximativă. Ştiind că Eratosthene, geograf *grec*, folosea cu maximă probabilitate stadia calculată prin "piciorul" cel mai utilizat în vremea sa şi anume *piciorul atic ionian* – a cărui mărime a fost reconstituită la 0.296 metri – rezultă că geograful se referea la o stadie (600 picioare) cu dimensiunea de 177.6 metri. Distanța aeriană dintre Syene şi Alexandria, de 821.5 kilometri ar fi parcursă de o caravană în aceste condiții, *teoretic*, în numai... 46 de zile! Diferența de circa *plus patru zile* "drum de cămilă" luată în calcul de Eratostene, trebuie pusă pe seama sinuozităților inerente ale parcursului şi abaterii spre NNW. Dacă Eratosthene ar fi cunoscut atât abaterea longitudinală cât şi valoarea acestor sinuozități, calculul său – ca structură logică surprinzător de corect! – ar fi condus la concluzia că:

– distanța Syene-Alexandria este de 821.5 kilometri, adică 4623 stadii (*în loc de "5000"!)*

– apreciind distanța în grade de meridian de " 7°" = 821.5 kilometri (în loc de " 7, 383333°"), totalizarea pentru 360° conduce la o circumferință a Pământului cu dimensiunea de 42 248.5 kilometri (plus/minus 0.3 kilometri).

*

Această dimensiune, cu circa 2 240 kilometri mai mare decât dimensiunea constatată astăzi prin măsurătorile-satelit, reprezintă *o diferență de numai 5,60 % față de dimensiunea reală, "modernă* ! Uimitoarea DEDUCȚIE efectuată de geograful grec doar cu mijloace directe, intuitive, nu face decât să ne umple de admirație pentru revelatorul peisaj cultual-ştiințific al Antichității.

Mai rămâne să subliniem că, pe de o parte, această faimoasă "măsurătoare a lui Eratosthene" nu credem să fi fost *singura* în etajul istoric respectiv; ea are caracter de unicitate numai în măsura în care nu ne-au parvenit referiri *asupra unor alte tentative similare*.

Pe de altă parte, să notăm că isprava lui Eratosthene a fost bine cunoscută în Antichitate, grație numeroaselor referiri şi preluării ei, orientative, la început în calculele geografiei militare a Imperiului Roman, apoi în documentele cosmografico-matematice arabe şi prin acestea în Evul Mediu (până la temporara înăbuşire a practicării ştiințelor liberale de către inchiziția catolică şi bigotismul turco-musulman). Dar, dacă urmărim referirile lui Iordanes***, este absolut de neimaginat că "măsurătoarea lui Eratosthene" să-i fi rămas străină genialului Deceneu, contemporanul lui Burebista şi probabil urmaş al acestuia. Deceneu a fost cu certitudine moştenitor al structurii cultual-ştiințifice getice post-primitive, introdusă – ori stabilizată? – de Zamolxe. După cum spun izvoarele istorice (vezi Strabon, Herodot, Porphirios, Iordanes, etc.) amândoi aceşti "învățători ai geților şi dacilor" – înainte de a crea o veritabilă şcoală cultual-ştiințifică în sânul societății dacice, s-au "şcolit" ei înşişi în cadrul cultual-ştiințific perimediteranian. Avem astăzi temeiuri serioase să presupunem că în sistemul cultual-ştiințific dacic, codificat în faimoasele sanctuare ale acestora, a avut loc un aliaj superior între informația ştiințifică a Sudului (mediteranian), cea a Sud-Estului (asiatic) şi cea, încă atât de enigmatică, a Nord-Vestului Proto-European. După cum avem temeiuri serioase, astăzi, să credem în probabilitatea că la Kogaion – (150–200 de ani *mai târziu* decât uimitorul rezultat la care a ajuns Eratosthene!) – se cultivau noțiuni astronomico-geodezice superioare măsurătorii dintre Syene şi Alexandria secolului II BC.

* În enumerarea amănuntelor acestor relatări urmez îndeaproape pg. 34 a competentei cărți a lui Michael Zeilik, "ASTRONOMY. THE EVOLVING UNIVERSE", New York, 1976.

** M. Zeilik, op.cit., Box 2.3.

*** vezi: Google Earth, GPS, 2007.

**** Iordanes, *Getica*, pp. 69-71.

Tradiţii şi simboluri (2)

Muntele Sfânt

Mioara CĂLUŞIŢĂ-ALECU

La început, era un haos. Se spunea că atunci când Cerul s-a despărţit de Pământ, în centru, a apărut coloana sau **Stâlpul Cerului**, Axa Lumii, care, simbolic, a ridicat şi sprijinit Cerul.

Scriitorii antici menţionau **existenţa Polului Getic şi a Axei Lumii – Axis** (Cardinex) **Mundi –** la hiperboreenii de sub Ursa Mare. Această constelaţie este formată din 7 stele, număr simbol, care era asociat celor 7 înţelepţi ai antichităţii şi celor 7 minuni ale lumii.

Ion P. Bogdan de la Timişoara presupunea că, la început în Dacia, prin pol sau o axă a lumii s-ar fi înţeles locul unde zeul Uranus-Cerul s-ar fi unit cu zeiţa Gaea-Pământul.

Crucea din vârful cupolelor bisericilor se înalţă ca o aspiraţie spre realizarea unei legături cu Cerul.

În cartea Coloana Cerului, Romulus Vulcănescu prezenta simbolurile tradiţionale trecând de la un **arbore cosmic**, la **stâlp** şi la **coloană**, poate chiar succesiunea în care oamenii au creat aceste simboluri. Oare capitelul cu frunze al coloanei nu dovedeşte descendenţa acesteia din arborele cosmic? Arbore Cosmic era şi *Arborele Ceresc*, care susţinea Cerul. După tradiţia iudeo-creştină, în Grădina Raiului exista *Arborele Cunoaşterii*, din mărul căruia au gustat Adam şi Eva. În Cabala este reprezentat *Arborele lui Sephirot*. Acesta este un *Arbore al Vieţi***,** o diagramă de energii care corespunde corpului uman, conform credinţei că omul face legătuta între Cer şi Pământ. Arborele este un substitut-simbol al omului şi, în momentele cruciale ale vieţii omului: naştere, căsătorie şi moarte, arborele apare în tradiţii şi ritualuri vechi, păstrate în multe regiuni din România până prin secolul XIX.

Aşa cum arăta Sergiu Al-George, C. Brâncuşi a intuit puterea radiantă a Stâlpului Cosmic atunci când şi-a metalizat în galben strălucitor coloana de la Tg. Jiu.

În tradiţia hindusă, prin înălţarea Cerului, s-a creat spaţiul, şi Stâlpului Cosmic i s-a asociat lumina, ieşirea din întunericul nefiinţei prin starea ca fiinţă; astfel înălţimii i s-au adăogat cele două dimensiuni pe orizontală. Stâlpul Cosmic era forţă radiantă; *în vârful de sus, era Soarele care emitea lumina în cele patru zări. Acestea împreună cu Stâlpul formau o piramidă cu baza pătratică* – **Muntele** *sfânt* **Meru,** munte polar.

În cartea Regele Lumii, René Guénon cita mai mulţi munţi sfinţi din tradiţiile vechilor popoare. Aceşti munţi erau pe tărâmuri îndepărtate sau inaccesibile muritorilor. În ţara în care nu au existat înălţimi s-au construit simulacre – ziguratele, piramidele –. De bună seamă că şi muntele **Cogaion** se înscria în această tradiţie orientală. El **reprezenta un centru religios în care se stabilea o legătură cu lumea divină.**

Sfinxul pe platoul Babele

R. Guénon considera, ca şi yoginii hinduşi, că Pământul este un corp viu, care are, ca şi omul viu, centre de energie (cakra) legate printr-un canal de energie (kundalini). Era Muntele Sfânt un loc unde se stabilea o legătură cu energia Pământului? Aşa cum arăta M. Eliade, drumul la el era ritualul trecerii de la profan la sacru. R. Guénon deducea că inversul (complementul) muntelui era o **cavernă subpământeană,** deci ca aceea în care, Herodot menţiona că, s-a retras Zalmoxis timp de trei ani. Muntele ilustra spiritualitatea geto-dacilor care credeau în existenţa unui *tărâm sfânt*, un centru axial care dirijează lumea, aşa cum butucul roţii îi centrează învârtirea fără să ia parte la ea.

Legenda muntelui a migrat şi în Occident, ca Montsalvat din legendele celtice ale Graalului, cupa în care Iosif din Arimatea ar fi strâns sângele lui Hristos când a fost străpuns cu sulița. Se menţiona un vas cu licoare sfântă numită haoma la perşi, soma la hinduşi, ambrozia la greci. În mijlocul Paterei de la Pietroasa, Terra Mater trona ţinând cu amândouă mâinile vasul cu licoarea sfântă.

Oare în Stema Daciei, publicată de Paul Ritter Vitezović, cei doi lei afrontaţi se sprijineau pe Muntele Sfânt?

Getae montibus inhaerent. **Geto-dacii erau lipiţi de munţi şi în ei au dăltuit Lumea Divină din sufletele lor.** Pe **muntele Omul** este un simulacru al lui Zalmoxis-Saturn, zeu numit şi Homo de latini, Om de daci. Pe o stâncă se mai disting urmele unor basoreliefuri pe care a încercat să le descifreze N. Densuşianu. S-a emis ipoteza că în Munţii Bucegi a fost dăltuită în piatră teribila Tripla Hecate: Brimo-Persefona infernală, Bendis-Artemis pământeană şi Iana-Luna cerească. Aceste trei vechi zeiţe – babe – au dat numele **platformei Babele?** În introducerea la cartea Dacia Preistorică apărută în 1913, Prof. Dr. C. Istrate arăta că, una dintre cele trei stânci colosale, aşa zisul Sfinx, reprezenta o femeie care avea pe cap cârpă înaltă, un fel de basma cum încă mai purtau unele femei măritate. Pe muntele Ceahlău se distinge o piatră asemenea unei femei, înconjurată de alte pietre mai mici. Ea ar reprezenta pe Baba Dochia-Dachia-Gaea cu oile sale. Pe o monedă comemorativă din timpul lui Antonius Piul, Dacia era înfăţişată ca divinitatea Gaea, ţinând în mâna dreaptă un grup de munţi, Munţii Sfinţi ai Daciei de care pomenea Strabon.

Mulţi cercetători români s-au străduit să stabilească care munte a fost Cogaion. S-a dovedit că mulţi dintre munţii studiaţi au fost centre de viaţă religioasă. Au existat asceţi şi contemplativi, adoratorii lui Zalmoxis, care se hrăneau cu vegetale, miere, lapte şi brânză. Strabon adăoga că aceştia erau solitari, pioşi, trăiau departe de femei şi, în Tracia, ei se numeau ktistai (ctitori). Flavius Josephus informa că la daci se numeau pleistai (polistai, constructori de cetăţi după V. Pârvan). Hasdeu compara aceste nume cu acela de mason. Mircea Eliade caracteriza pe aceşti **geto-daci *specialişti ai sacrului*** că **duceau pe munţi o viaţă monahală**, retrasă.

Primii călugări creştini care s-au retras în munţi sau în alte locuri izolate, ca şi pusnicii din Orient, au căutat pacea în izolare; ei repetau rugăciunea inimii, precum cei din Orient mantrele, în vederea unei legături nemijlocite cu Divinitatea.

Munţii au fost locul de refugiu al românilor în vremile de grea cumpănă.

(va urma)

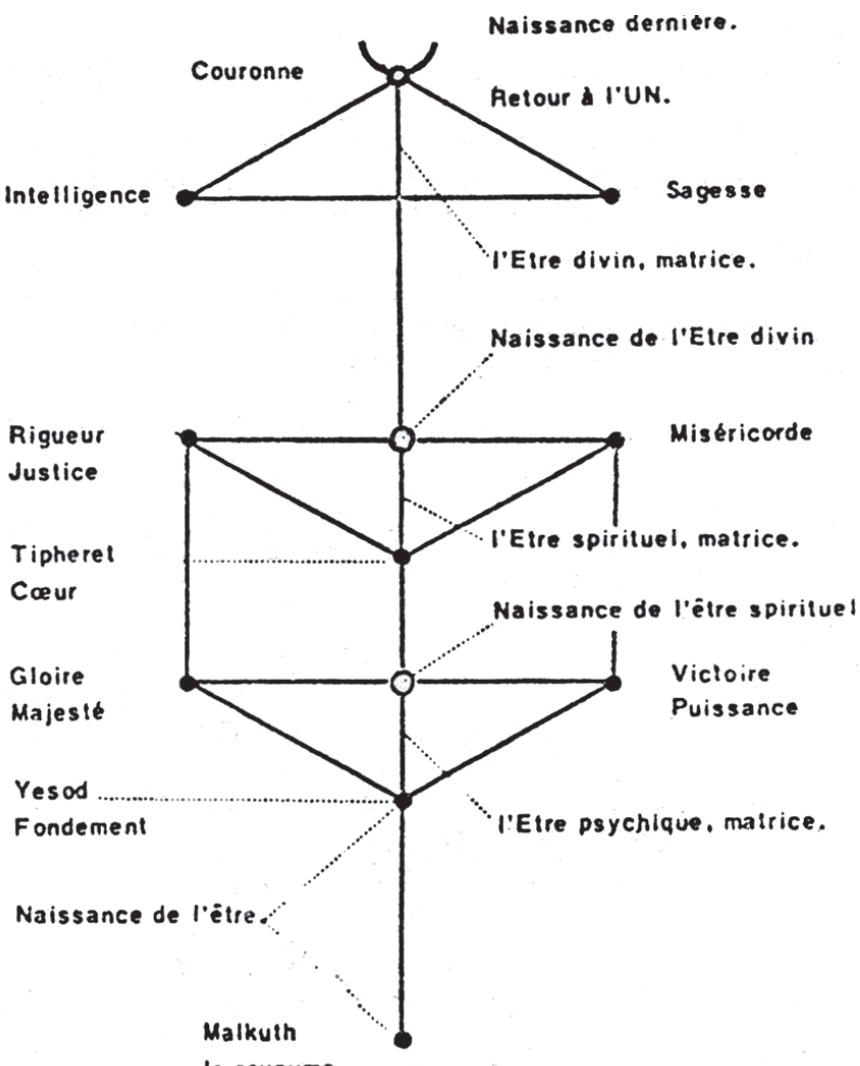

Arborele Sephiroth – Arborele vieţii.

Basarabia hiperboreană

Gheorghe ŞEITAN

Arătam în "Mitul Sarabha la geți", pornind de la ceea ce ne-au lăsat B.P. Hasdeu şi Vasile Lovinescu, faptul că Basaraba este un nume foarte vechi, denumirea unei caste sacerdotal-regale la geții de dinaintea lui Burebista, o funcțiune ce se poate înțelege mai bine prin mitul indo-european al cerbului Sarabha.

În cele ce urmează, vrem să demonstrăm că nici Basarabia, ca provincie românească, nu este o denumire creată de Evul Mediu, aşa cum se crede, în prezent, ci ea exista încă din perioada prehomerică şi decurge din viziunea getică asupra aceluiaşi cervideu fabulos, numit Sarabha, pe care legendele şi credințele romanilor şi grecilor le-au păstrat.

Înainte de a intra în amănuntele chestiunii, menționam că cel care a dat direcția căutării motivelor mitologice prehomerice în tradițiile şi folclorul românilor a fost marele savant Mircea Eliade. În cuvântul înainte la volumul "De la Zalmoxis la Genghis-Han", Eliade spunea: "Se ştie că anumite scenarii mitico-rituale, existente încă la țăranii din Europa centrală şi sud-orientală, la începutul secolului XX , păstrau fragmente mitologice şi ritualuri dispărute în Grecia antică, înainte de Homer" (1).

În cazul de față, legendele mitologice şi ritualurile folclorice sunt întărite de descoperirile arheologice, ambele izvoare se completează iar cele două direcții de cercetare - cea arheologică şi cea etnografică - se susțin reciproc.

Am arătat că tezaurul de la Agighiol (Calica)-Tulcea, în simbolistica căruia se află cerbul Sarabha, cu opt picioare şi coarnele sub formă de cosoroabă, datează din secolul IV î.e.n. Arheologia bulgară împinge în vechime acest mit cu încă trei secole, respectiv secolul VII î.e.n., de când datează statueta de bronz reprezentând cerboaica îmbrădată, descoperită la Sevlievo -Bulgaria(2).

Mai departe, dincolo de Homer, putem urmări existența unui cervideu miraculous, la popoarele dunărene, prin intermediul legendelor eline, cu privire la isprăvile lui Herakles şi ale lui Tezeu. Herakles şi Tezeu fiind doi eroi elini care au cutreierat pământul de la Istru în căutarea cerboaicei sacre, a zeiței Artemis, zeița vânătorii şi a sălbăticiunilor. Există mai multe puncte comune între: căprioara artemidă şi vânătoarea sacră a eroilor elini la Dunăre; cerbul Sarabha; vânătoarea împărătească a unei căprioare din ritualul orațiilor de nuntă la români; colindul românesc al cerbului îmbrădat. Dintre mai multe suprapuneri care există, cel mai uşor de observat este calea regală inițiatică pe care o parcurg eroii, la capătul căreia prinții devin apți să conducă, dobândind înțelepciune şi pricepere de conducători egali cu zeii.

Exemplificam prin faptul că Herakles a capturat căprioara cu picioare de bronz şi coarne de aur, nu pentru el, ci pentru un rege, regele Euristeu, după cum Tezeu devine rege al Atenei, după găsirea căprioarei de aur de la Dunăre.

Heracles, Artemis şi căprioara cu coarne de aur

Tezeu este prințul, fiul regelui Egeu, el este reformatorul cetății Atena, cel ce a ridicat prestigiul cetății prin crearea uniunii tuturor micilor cetăți din Attica şi a însufleți atenienilor tendința de a se socoti cârmuitori ai Heladei.

Plutarh, în "Viețile paralele", îi aşează alături pe Tezeu si Romulus, subliniind calitățile lor de eroi-semizei, întemeietori statali. Este foarte posibil ca, în amintirea vânătorii sacre a lui Tezeu la gurile Istrului, geții să fi numit cetatea lor de la Tulcea cu numele după tatăl prințului atenian, Egeu, adică Aegysus.(3).

Aspectul getic al problemei relevă un Basarabha monarh-sacerdot, un Rege al lumii , descălecător de țară, conform tradiției consemnate de cronicari, precum şi a scrierilor lui Iordanes, care îl citează pe Casiodorus, cu privire la existența unei caste, numită Sarabi Terei, din rândul căreia se alegeau regi şi preoți.

Tradiția orală folclorică păstrează scenariul unei vânători împărăteşti, pe urmele unei căprioare, scenariu existent în orațiile de nuntă la români, similar isprăvilor lui Herakles şi ale lui Tezeu :

Tânărul nostru împărat,
De dimineață s-a sculat,
Fața albă și-a spălat,
Chica neagră-a peptănat,
Cu straie noi s-a-îmbrăcat,
Murgu și l-a înșeuat,
Cu trâmbița a sunat,
Mare oaste-a ridicat,
-2-
O sută de grăniceri,
O sută feciori de boieri,
Din cei mai mari,
Nepoți de ghinarari;
Și, pe la răsărit de soare,
A plecat la vânătoare,
Ș-a vânat Țara de Sus,
Despre apus,
Până juganii ne-au stătut
Și potcoavele-au pierdut.
Atunci ne lăsarăm mai jos,
P-un deal frumos,
Și alergarăm,
De vânarăm:
Munții cu brazii,
Și cu fagii,
Cerul cu stelele,
Câmpul cu florile,
Dealul cu podgoriile,
Vâlcelele cu viorelele,
Și satele cu fetele.
Când dete soarele-n deseară,
Ieșirăm la drumul cel mare
Și deterăm d-o urmă de feară:
Statu toată oastea-n mirare !...
Unii ziseră că e o urmă de zână,
Să fie împăratului cununa.
Așa se chibzuiră
Și se găsiră
Alți vânători,
Mai cunoscători,
Și ziseră că-i urmă de căprioară,
Să fie împăratului soțioară.(4).

Colindul cântat cel mai des de către copiii românilor de la orașe are ca temă vânătoarea cervideului înțeleasă ca fiind calea către domnie :

Am plecat la vânătoare,
Domn, domn să-nălțăm,
Să vânăm o căprioară,
Domn, domn să-nălțăm.

Urarea face parte din aceeași literatură folclorică prehomerică, cu funcție originală inițiatică, ce asociază înălțarea voievodului în scaunul de domnie cu capturarea alegorică a căprioarei. Puse față în față, cele două animale mitice - cerbul Sarabha și căprioara zeiței Artemis- relevă, la ambele, aspecte atipice ale picioarelor și coarnelor. Celor opt picioare ale cerbului Sarabha le corespund picioarele de bronz ale căprioarei zeiței Artemis iar coarnele de aur ale căprioarei sunt coarnele ca o cosoroabă ale cerbului getic.

Căprioara cu picioare de bronz a fost interpretată în mai multe feluri. Dacă se are în vedere simbolica proprie acestui aliaj sacru, se spune că el izolează căprioara de lumea profană, dar în același timp, fiind greu, o înrobește pământului. Dacă se are în vedere sprinteneala și iuțeala căprioarei, se poate spune că are copite ce nu se tocesc, prin urmare, picioare de bronz. Dacă se ia în considerare firea sălbatecă a căprioarei, fuga sa până la hiperborei, înțelepții începuturilor, căprioara cu picioare de bronz, pe care Herakles o va captura vie după o urmărire ce a durat un an încheiat, simbolizează înțelepciunea, lumina care vine, pentru elini, din nordul Istrului și mai departe, dintr-un nord îndepărtat. În fine, valorizări mai recente, pun căprioara cu -3- picioare de bronz alături de miel, unde delicatețea și sensibilitatea sublimă a sufletului (căprioara) se opun agresivității și violenței, cu vigoare (picioare de bronz).

Revenind la paralela Sarabha -căprioara zeiței Artemis- vom observa că cele două animale mitice îmbracă simboluri ale curgerii timpului ciclic de forma unei roți, simbolism ce provine din credința în metempshihoză, proprie culturii getice și celei eline. Ca proprietate a zeiței Artemis, căprioara este Sufletul Animal sau corpul semnelor.

Pentru omul comun, Sufletul Animal se află în continuă alergare, de aceea nici căprioara nu se lasă prinsă, capturarea sa fiind privilegiul celor aleși. Particula SAR -rădăcina lui Sarabha- înseamnă în limba sanscrită același lucru, "curgere".

Alchimiștii au numit acest stadiu al operei lor "cervus fugitives", mercur filozofic, în calitate de substanță, arcan de transformare, spirit și suflet (6). Prin capturarea Sufletului Animal se iese din lumea profană și se accede la un mod superior de existență, se intră în sfera divină.

În plan macrocosmic, căprioara artemidă și - probabil - la fel cerbul Sarabha, sunt asimilați spiritului fluviului Istru, fluviu sacru la geți, curgerea emblematică a europenilor, vale a unei civilizații prehomerice, descoperită și teoretizată de istorici și arheologi, pe care nu o vom dezvolta aici, pentru că scopul nostru nu este să ne substituim istoricilor și arheologilor. Ne vom mulțumi să arătăm că, față de cele spuse mai sus, era obligatoriu ca, atât legendele eline, cât și cele getice să prevadă, ca o consecință logică, capturarea lui cervus fugitives, acolo unde fluviul obosește de alergare, pregătindu-se să se verse în mare. De fapt, legenda celei de-a patra munci a lui Herakles sugerează acest fapt; textul amintitei isprăvi spune că goana s-a desfășurat în două părți distincte: o primă parte fiind parcurgerea distanței spre nord, până la izvoarele Istrului; în cea de-a doua parte, căprioara fuge din nou spre sud, la vale, lăsându-ne să bănuim, din motive de simetrie spațială și temporală, că teatrul geographic al capturării și finalul

Vasile Lovinescu

vânătorii să fi avut loc în zona deltei.

Vasile Lovinescu, în studiul său despre hiperboreii daci, intitulat "Dacia hiperboreană", îşi argumentează teoria utilizând toponimia Deltei Dunării, balanța, ceea ce ni se pare corect, întrucât de aici pleacă brațele Dunării, precum brațele unei balanțe: brațul Sfânt (Sfântuf Gheorghe), brațul Lunii (Selene), brațul lui Achile (Chilia). Pe una dintre aceste guri au intrat, pe Istru, argonauții, ducând cu ei lâna de aur, o altă legendă prehomerică ce interferează spațiul geografic şi spiritual getic. Insula Şerpilor sau Insula Albă, mormântul lui Achile, a dat numele brațului Chilia, dar acest toponim ar fi putut proveni şi din sanscritul "chela" care înseamnă "discipol", în acord cu toate expedițiile inițiatice ce sosesc aici. Urmându-l pe Nicolae Densusianu, Vasile Lovinescu fixează un centru hiperboreic, ca centru spiritual universal, la nord de Istru şi vecin cu Munții Riphei (Carpați).

Întrucât legenda aminteşte de alergarea căprioarei către hiperborei, vom arăta aici ce spun istoricii cu privire la localizarea hiperboreilor. Pindar arăta că Apolo, după ce construise, cu zeul Neptun şi cu Eac, zidurile Troiei, s-a întors în patria sa de pe Istru, la hiperborei. Legenda putea să păstreze, într-o formă alegorică, amintirea pătrunderii traco-geților în Asia Mică, în secolul 12 î.e.n., cultura Babadag fiind, aşa cum arată arheologia, contemporană cu stratul VII b2 de la Troia (7).

Clement din Alexandria precizează că profetul dacilor, Zalmoxis, este un hiperboreu. Strabon afirmă: "Primii care au descris diferitele părți ale lumii spun că hiperboreii locuiau deasupra Pontului Euxin şi a Istrului" (8). După cum se vede, informațiile istoricilor cu referire la hiperborei nu numai că nu contrazic, dar susțin capturarea lui cervus fugitives aproape de vărsarea Dunării în mare. Pindar spune la fel : Herakles dorea să ajungă pe pământul fluviului Istru, în Sciția, să captureze căprioara zeiței Artemis.

Vom vedea, în cele ce urmează, că această concluzie concordă cu legenda lui Tezeu, cel ce urmându-l pe Herakles, a căutat şi el o cerboaică de aur la Istru. Poeții Pindar şi Pisandru, ca şi istoricul Pherechides ne informează că eroul atenian a plecat cu vânători iscusiți să caute pe teritoriul istrian cerboaica de aur, dăruită de nimfa Taigete zeiței Ortoisa.

Romulus Vulcănescu crede că Ortoisa este o zeitate geto-scitică iar teritoriul istrian se circumscrie cetății Histria, cerboaica de aur având rolul de a proteja gurile Dunării şi Delta (9). Calica (Agighiol), de unde provine tezaurul getic aflat sub semnul cerbului Sarabha, se află în acelaşi perimetru geografic şi simbolic.

Nu este locul să detaliem aici tot ceea ce ține de zeitatea Ortoisa şi alegoria pe care o presupune darul cinegetic la care aspiră un prinț reprezentant al castei războinicilor. Ortoisa ar fi mai degrabă Orthia, numele sub care se întâlneşte zeița Artemis în Sparta, singura eventuală înrudire cu o zeitate geto-scitică putând proveni dintr-un strat comun, prehomeric, geto-elin sau, cum ar fi spus Nicolae Densusianu, pelasgic.

Cupă dacică de argint cu motiv cervin

- 4-

Romulus Vulcănescu are dreptate când afirmă că urmărirea cerbului de aur seamănă cu mitul cerbului, încarnare a lui Bodisatwa din mitologia indiană, cel ce preda Legea şi, implicit, cunoştințele necesare obținerii suveranității universale. (10)

S-ar putea spune că Tezeu merge direct la țintă, fixându-şi ca loc de căutare a cerboaicei de aur teritoriul din jurul Deltei Dunării. Prezența cerboaicei şi la sud de fluviu se poate explica prin faptul că geții au locuit dintotdeauna pe ambele maluri ale Dunării. Faptul că cerbul cu opt picioare, numit Sarabha, se găseşte şi pe paharele de argint de la Calica (Agighiol) şi pe paharul descoperit la Rogozen-Bulgaria nu poate decât să demonstreze forța de penetrare a unui simbol asumat de casta conducătoare şi pentru care nu i se pot fixa bariere geografice convenționale. Însă atunci când vorbim de o pendulare de pe un mal pe altul a cerboaicei de aur a lui Tezeu, suntem obligați să arătăm că cel mai important vad de trecere, cel de la Isaccea, pe unde însuşi Darius şi-a traversat armata în urmărirea sciților,

poartă sugestivul nume de Vadul Cerbului. Chestiunea existenței, în limba getică, a unui cuvânt sac *ori* sag, *cu înțelesul de* cerb, *la fel ca în limba osetă, a preocupat istorici precum Vasile Parvan şi Silviu Sanie (11). În Getica, Vasile Pârvan spunea : "Cuvântul românesc cerb derivă din latinescul cervus. Dacă va fi cândva atestată o vocabulă getică SAC sau sag, pentru cerb, nu-şi vor mai găsi loc formele hibride geto-iraniene, considerate inacceptabile, în explicarea numelor unor theonime" (12).*

Or numele medieval pentru portul dobrogean dunărean, aşa cum l-a reținut istoria scrisă, nu este Isaccea, ci SACcea, ceea ce, în contextul celor arătate, derivă de la cerb, fiind o veche denumire geto-osetină pentru cervidee.

Am ajuns într-un punct în care trebuie să punem degetul pe hartă şi să arătăm care este acel teritoriu geografic, considerat de istoriografia antică sfânt, țara viselor, unde s-a oprit ori a fost capturat cervus fugitivus, numit pe rând, cum am văzut, căprioara cu picioare de bronz şi coarne de aur, cerboaica de aur, cerbul Sarabha. Toate drumurile duc spre o zonă situată la nord de Dunăre şi la răsărit de Prut; aici ar trebui situată acea provincie cu nume getic, provenind din numele cerbului cu opt picioare Sarabha. Această provincie este Basarabia, pământ getic al hiperboreilor, înțelepții începuturilor de lume, centru spiritual universal, loc de întâlnire a eroilor trăitori în perioada de dinainte de Homer, aflați în pelegrinaj inițiatic. Pe aici şi-au purtat paşii Herakles şi Tezeu, ca şi miticul împărat getic întemeietor de Țara Basarabha-voievod, acelaşi cu tânărul împărat din orațiile de nuntă ale românilor, aflat la vânătoare de căprioare.

Aici şi numai aici Spiritul Istrului a obosit din alergare, cervus fugitivus al alchimiştilor poate fi, în sfârşit, prins viu, dovadă că ceea ce este jos este şi sus iar ce se află în afară este şi înăuntru.

În încheiere, trebuie să spunem că Basarabia, azi un sinonim pentru Republica Moldova, nu desemna în Evul Mediu decât partea de sud a provinciei, județele cuprinse între Dunăre, Prut şi Nistru (13). În prezent se consideră greşit că numele de Basarabia provine de la cucerirea în 1350 a acestui teritoriu de către Nicolae Alexandru Basarab, domn al Munteniei. La data respectivă, Basarabia exista ca nume şi ființă, de mii de ani, iar acest fapt trebuie să-i fi dat legitimitate de eliberator voievodului muntean cu numele Basaraba. Memoria unui popor, atunci când este vorba de simbolurile sale fundamentale, este mai durabilă decât socotesc, în mod obişnuit, istoricii, lingviştii şi antropologii, iar rezistența, timp de milenii, a numelui Basarabia pentru provincia moldovană de la Dunăre, este semnul cel mai grăitor că cerbul mitic Sarabha a fost unul dintre simbolurile getice fundamentale.

Dacă doriți un abonament la
DACIA MAGAZIN
Trimiteți prin mandat poştal suma de 250 000 lei pe adresa: Daniela Gridan, 335700, Orăştie, Piața Victoriei 20.
Veți primi începând cu luna următoare douăsprezece numere ale publicației noastre.
Vă rugăm să specificați pe mandat adresa poştală corectă la care doriți să primiți revista.

O carte pe lună

Introducere în istoriografia Regatului dac

Iosif Vasile FERENCZ

Se poate spune că interesul pentru istoria şi civilizaţia dacică depăşeşte cu mult cercul specialiştilor angrenaţi profesional în activitatea de cercetare a antichităţilor dacice. O dovadă a acestui interes sunt cititorii revistei „Dacia Magazin" care urmăresc constant, lună de lună, apariţia sa.

Subiectele dezbătute în paginile revistei sunt de o mare diversitate, însă până în momentul de faţă nu a fost înregistrată nicio încercare de a prezenta măcar unele repere bibliografice pentru acest subiect. Cu speranţa că subiectul va suscita interesul publicului, ne-am propus să prezentăm lucrări mai noi şi mai vechi pe care le considerăm importante pentru cunoaşterea epocii Regatului Dac.

Prin demersul nostru ne propunem doar prezentarea generală a unor monografii, volume, studii şi articole pe care le considerăm reprezentative.

Vom încerca să ne orientăm asupra unor publicaţii apărute în special în ultimele decenii ale secolului XX şi la începutul secolului XXI încercând să scoatem în evidenţă unele dintre temele „la modă" ale istoriografiei momentului. Şi, în acelaşi timp, unele dintre lucrările pe care intenţionăm să le aducem sau să le readucem în centrul atenţiei dumneavoastră au constituit momente de referinţă pentru cunoaşterea istorică. În acelaşi timp, ne propunem să prezentăm, chiar şi sumar, autorii lucrărilor abordate.

UN DEPOZIT DE PIESE DACICE DIN FIER DE LA PIATRA ROŞIE (sat Luncani, judeţul Hunedoara)

Orice început este dificil, iar demersul pe care ni-l propunem nu poate să fie altfel. Din acest motiv a fost greu să alegem un studiu pentru debutul încercării noastre. Ne-am oprit asupra unei monografii publicate cu puţin timp în urmă purtând titlul de mai sus şi avându-i ca autori pe VALERIU SÎRBU, NICOLAE CERIŞER, VASILE ROMULUS IOAN. Volumul a apărut sub egida Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, a Institutului pentru Cercetarea şi Valorificarea Patrimoniului Cultural Transilvănean în context european, în colecţia Bibliotheca Septemcastrensis XV, Sibiu 2005 – serie editată de prof. univ dr. SABIN ADRIAN LUCA.

1. Autorii

Cei trei autori, doi istorici şi un inginer care îşi desfăşoară activitatea în centre diferite, şi-au unit eforturile pentru a desluşi cât mai multe din tainele unui lot de obiecte păstrate în depozitele Muzeului Castelul Corvinilor din Hunedoara. Dr. Valeriu Sîrbu este unul dintre cei mai prolifici cercetători ai civilizaţiei dacice clasice, în ultimii ani, sub semnătura sa fiind publicate numeroase studii şi monografii. Director al Muzeului din Brăila, de numele său se leagă cercetări arheologice în numeroase cetăţi, aşezări, precum şi în alte categorii de situri arheologice. Dintre acestea, ne rezumăm a aminti pe cele de la Brad, Pietroasele, Covasna, Hunedoara, Olteni sau Săvârşin. Nicolae Cerişer conduce de mai mulţi ani Muzeul Castelul Corvinilor din Hunedoara ce are în patrimoniu unul dintre cele mai importante monumente istorice de pe teritoriul României. Cel de al treilea semnatar al volumului pe care îl supunem atenţiei dumneavoastră a desfăşurat o prodigioasă activitate în domeniul metalurgic, în cadrul Combinatului Siderurgic de la Hunedoara.

La nivevul ridicat al calităţii publicaţiei concură, fără nicio îndoială, şi excelentele ilustraţii realizate de graficianul Radu Roşianu.

2. Structura cărţii

Volumul este organizat în şapte capitole. Primul dintre ele, intitulat I. Introducere. Condiţiile descoperirii (p. 7-8), urmăreşte „povestea" acelor piese, parcursul urmat de depozitul de obiecte până la identificarea sa de către specialiştii hunedoreni. Ele au fost aduse la muzeu de către o persoană rămasă necunoscută cândva, pe parcursul

anilor 1995-1996. Refuzând să-şi decline identitatea, temându-se „să nu aibă probleme", misteriosul personaj a precizat că piesele au fost găsite pe un platou, în apropierea cetății de la Piatra Roşie. Omul a ținut să precizeze că a recuperat „atâtea câte a putut duce". Ele au fost „uitate" în depozitul instituției, până în anul 2002, când au fost regăsite printr-o întâmplare fericită.

Cel de-al doilea capitol, II. Catalogul pieselor (p. 9-26) descrie fiecare dintre componentele depozitului care au fost salvate. La început sunt prezentate armele, reprezentate de două vârfuri de lance şi unul de suliță. Ele sunt urmate, în ordine, de uneltele destinate unor activități diverse: prelucrarea lemnului, lucrări agricole, accesorii pentru anumite unelte şi unelte pentru fierărie şi orfevrărie. Nu lipsesc nici garniturile metalice ale unor uşi şi porți. O categorie aparte o reprezintă aceea în care au fost încadrate obiecte cu diferite întrebuințări în viața şi activitatea cotidiană, precum o bucşă provenind de la osia unui car. Însă de un interes deosebit sunt cele două ansambluri de piese, interpretate ca fiind cătuşe. Ele sunt primele obiecte de acest fel descoperite până în prezent pe teritoriul României, în context dacic.

III. Analizelor metalografice (p. 27-47) le-a fost destinat un capitol distinct în economia lucrării. Importanța investigațiilor fizico-chimice rezidă şi din faptul că până în momentul de față foarte puține asemenea depozite au beneficiat de astfel de analize. Ele aduc o serie de precizări de mare importanță pentru cunoaşterea tehnologiilor utilizate de meşterii daci.

Cel de al IV-lea capitol a fost destinat Analizei tipologice (p. 49-57) a fiecărei categorii de obiecte, pe baza analogiilor cunoscute de pe întregul areal locuit de daci.

Concluziile sunt prezentate sintetic în capitolul V. Considerații generale (p. 59-62), unde se realizează cu succes interpretarea tuturor informațiilor furnizate de investigațiile cu caracter istoric şi fizico-chimic şi este evidențiată importanța descoperirii.

Cele două pagini în care este prezentată Bibliografia utilizată de autori fac obiectul celui de al cincilea capitol al lucrării (p. 63-64). Lucrările prezentate reprezintă un ghid util pentru oricine doreşte să aprofundeze această temă.

Ultimul capitol, numerotat cu cifra VII (p. 65-105) este destinat unor anexe şi ilustrațiilor. În ceea ce priveşte anexele, nu putem să nu remarcăm utilitatea tabelelor realizate de autori, tabele care prezintă sintetic tipul de piesă, masa fiecărui obiect şi trimiterea la ilustrație. În acelaşi timp, rezultatele analizelor chimice au fost structurate într-un alt tabel.

3. Importanța istoriografică a apariției volumului

Apariția volumului prezentat în rândurile de mai sus atinge în cadrul istoriografiei cu privire la antichitățile dacice mai multe sfere de interes, pe care am încercat să le identificăm succint în rândurile următoare.

- Braconajul arheologic, care a avut ca țintă, între alte obiective, şi cetățile dacice, a fost şi rămâne o problemă pentru cercetarea arheologică şi până la urmă pentru integritatea patrimoniului cultural național. Descoperirea bijuteriilor cunoscute ca „brățările dacilor" a ținut şi încă va ține multă vreme capul de afiş al multor manifestări în țară şi peste hotare. Introducerea lotului de materiale descoperit la Piatra Roşie în circuitul public readuce în discuție acest fenomen. Pe marginea sa au fost redactate numeroase pagini şi chiar şi aşa nu putem să spunem că este suficient.

Fără nicio îndoială că piesele au fost scoase la lumină de către aceşti neobosiți ... distrugători de informație istorică, apreciați de unii şi huliți de cei mai mulți. Asemeni acestor obiecte, în pădurile care acoperă munții din zona capitalei Regatului Dac au fost descoperite zeci, dacă nu sute altele, cel puțin tot atât de importante, interesante şi, implicit, valoroase. Unele dintre ele au văzut lumina tiparului, altele încă mai aşteaptă în depozite, unele s-au pierdut, în timp ce altele, cine ştie câte, aşteaptă încă să fie găsite printre frunzele toamnelor care au trecut...

Nu vom şti niciodată dacă toate obiectele au fost depozitate în acelaşi loc sau dacă ele aparțin mai multor loturi. Ştim sigur că pe acelaşi platou au rămas mai multe obiecte pe care donatorul binevoitor nu le-a putut căra. Dar nu vom cunoaşte niciodată numărul lor. Şi este posibil ca obiecte de o mare importanță să se fi pierdut.

Aceasta este doar o parte din tributul pe care suntem nevoiți să îl plătim pentru nepăsarea noastră, a tuturor, pentru că nu am luat atitudine atunci când trebuia. Şi aceasta este o consecință a dezinteresului autorităților pentru prevenirea fenomenului, o consecință a măsurilor incoerente şi ineficiente adoptate până acum.

- Importanța apariției volumului constă, fără nicio îndoială, şi în valoare istorică a obiectelor publicate. Ele aduc informații importante despre meşteşugurile în epoca Regatului Dac. Şi dorim să remarcăm că restaurarea atentă a făcut să fie conservată, pe unele dintre unelte, o suită de semne al căror rol ar putea să fie, poate chiar marca meşterului care le-a confecționat sau care le utiliza.

- Apariția unor piese inedite, având un caracter deosebit, cum sunt cele două cătuşe, completează unele lacune ale cunoaşterii istorice.

- Realizarea de analize fizico-chimice aduce un plus de informații de mare importanță pentru studiul metalurgiei fierului la daci.

- Apariția bilingvă (română – engleză) permite accesul unui mare număr de cititori la informație.

Modul în care a fost redactat textul îl face accesibil unei largi categorii de cititori, motiv pentru care recomandăm cititorilor interesați în literatura istorică a Daciei să studieze această carte deosebit de importantă.

Dacia și Țările Române în cronicile vremii

În **„Cuvânt preliminariu despre izvoarele istoriei românilor”** publicat în prologul **Magazinului Istoric pentru Dacia**, revistă editată de Nicolae Bălcescu şi Treboniu Laurian, autorii menționau scrieri „**făcute de deosebiți călători în locurile noastre şi tipărite în mai multe limbi”**. Ba mai mult, o mare parte dintre aceste scrieri menționate au fost publicate în această revistă de istorie considerată, de mulți, prea îndrăzneață pentru acele vremuri. Multe dintre aceste scrieri fac referire directă la ceea ce însemna Dacia pentru acele vremuri. Informațiile găsite în aceste publicații aduc surprize dintre cele mai mari, cu atât mai mult cu cât se constată că istoriografia modernă a ignorat, cu bună ştiință, multe lucruri de valoare, atunci când a scris o istorie strâmbă şi nedreaptă față de ceea ce Dacia a însemnat în istoria europeană. Unele dintre aceste informații sunt rodul unor cercetări amănunțite, dar altele sunt bazate doar pe legende sau relatări orale, dând astfel naştere unor confuzii. În multe dintre cazuri am ales să reproducem întocmai exprimările confuze sau chiar greşite ale autorilor tocmai pentru o mai bună înțelegere a textului. Oricum ar fi ele, datoria lumii ştiințifice este de a le cerceta în amănunțime pentru a extrage adevărul istoric.

Dacia Magazin

Giovanni Antonio Magini s-a născut la Padova la 14 iunie 1555. A studiat la Universitatea din Bologna, unde a ajuns profesor de astronomie. Celebru ca matematician şi astronom, şi mai ales cartograf el a ajuns pe această cale ocolită la opera sa esențială, şi anume *Geografia* lui Ptolemeu. În volumul său de căpătâi “Italia” el descrie atât țara sa natală, cât şi țări vecine acesteia. A murit la 17 februarie 1617.

Cele două Valahii, adică Moldova şi Țara Românească (Transalpină)

Această țară a Valahiei, pe care unii o numesc Flacia, alții Valagnia, este între Dunăre şi râul Tira şi între Transilvania şi Marea Euxină sau Neagră. Aceasta făcea parte din Dacia. Dar azi, se împarte în Valahia Mare şi Valahia Mică.

Valahia Mare se întinde până la Marea Euxină, iar ai noştri o numesc Moldova, dar turcii îi zic Carabogdania, adică Bogdania Neagră sau regiunea lui Bogdan cu grâu negru care rodeşte cu îmbelşugare pe pământul ei. Acesta este şes şi e bogat şi în alte produse decât acest fel de grâu, dar este lipsit de locuitori şi lipsit de copaci. De aceea se foloseşte la foc balega vitelor. Are belşug de cai foarte buni, obişnuiți să ducă la oboseală, şi mai este bogată în boi foarte mari şi în mine de aur şi de argint pe care nu le exploatează de teama turcilor. Şi mai sunt râuri care poartă aur, dintre care cel mai însemnat este râul Prut, pe care unii îl numesc Berut şi care se consideră a fi râul ”Gierassso” (Hierassus) al lui Ptolemeu. Cetatea Suceava este cetatea de scaun a voievodului iar oraşele mai însemnate sunt Varna, Ocaczonia, Bârladul Cotnari şi ”Cocina”. În Moldova se află mulți armeni, evrei , unguri, saşi şi răguşani care dețin tot negoțul. Căci aceştia sunt cei ce exportă grâul şi vinul în Rusia şi în Polonia şi tot astfel trimit piei, cerge, ceară, miere, pastramă de vită, unt şi legume la Constantinopol. Chiar şi vinul grecesc, care se transporta din Creta în Polonia şi în Germania, trece în întregime în această țară. De aici voievodul scoate venituri mari din taxe…etc.

Italia, lucrarea de căpătâi a lui Magini

Valahia Mică este numită Transalpină (Țara Românească) şi, de unii, şi Muntenia, dar grecii îi spuneau Valahia. Aşadar, ea este aceea care în mod obişnuit este desemnată prin numele de Valahia. Ea se întinde de-a lungul țărmului Dunării, fiind ”aspra e malamente habitata”.

În toată Valahia se află ocne cu sare albăstrie, tare ca marmora, dar când este zdrobită devine albă. Aici mai sunt şi multe mine de fier.

Sir Paul Rycau s-a născut la Londra în 1629. A studiat la Cambridge şi la Universitatea Alcala de Henares în Spania. A călătorit, de asemenea, foarte mult în Europa iar însemnările sale referitoare la țările române sunt serioase şi autentice.

Aceste trei provincii, numite odinioară Dacii (adică Dacia Ripensis şi Dacia Mediterranea, după credința timpului), ce au rezistat atâta vreme armatelor romane şi au fost totdeauna socotite ca fiind locuite de un popor viteaz şi războinic, cum scrie Virgiliusin în Cartea a VIII-a din *Aeneida* …şi Iuvenal în *Satira a V-a* …au devenit mormintele şi cimitirele turcilor, iar în vremea de față au fost scena pe care s-au jucat atâtea tragedii ale războiului, fiind apărate cu tot atât de mult preț şi izbânzi trecătoare pe cât omeneşte se poate aştepta de la o atât de nepotrivită luptă între aceste provincii singure şi Imperiul Otoman.

Anonim englez (1664)

…pe Mureş se mai află şi o altă cetate, numită Orăştie.

Pământul este foarte roditor, fiind cultivat cu vii, cereale şi fructe, din care domnea atâta belşug încă din vremea romanilor încât împăratul Traian a bătut o monedă ce avea figura zeiţei Ceres, ţinând într-o mână un corn al abundenţei, iar într-alta patera cu această inscripţie: "*Abundantia Daciae*" – Belşugul Daciei. În afară de mare bogăţie în grâne şi vinuri minunate, ţara posedă o sumedenie de cireşi, pruni de Damasc, gutui şi pepeni obişnuiţi, cu nimic mai prejos celor din Italia. De asemenea, o mulţime de alte plante medicinale.

Mai sunt şi câteva mine de aur şi argint şi mai multe de fier, aramă şi cupru (!) şi nu puţine ocne de sare şi mine de pucioasă. Se găsesc atât de multe vite, încât, adesea, boi mari sunt vânduţi pe un florin sau o jumătate de coroană, de cap. Au, de asemenea, rasă bună de cai, ce sunt foarte iuţi şi a căror coamă atârnă până la pământ, ca să nu mai vorbim de mulţimea de animale sălbatice ce trăiesc în pădurile lor şi de tot felul de zburătoare slujind atât pentru hrană, cât şi pentru desfătare.

Cardinalul Martinuzzi cel răpus de aurul dacilor

Samuel Koleseri Junior s-a născut la Szendro (Ungaria) la 18 noiembrie 1663. Acesta a studiat la colegiul din Debretin iar în 1679, cu sprijinul material obţinut din partea oraşului, a plecat la studii în străinătate. A obţinut titlul de doctor la Universitatea din Leyden. Încă din acea perioadă, în regiunea Văii Jiului se extrăgea aur. Dintr-un document de la 1512, aflăm că se spală aur în apele districtelor Hunedoara, Haţeg, Caransebeş, Fîrdea, Ieuş, Mănăştiur, Margina, Orăştie, precum şi din râurile Jiu şi Timiş. Tehnica culegerii aurului a fost descrisă mai târziu de doctorul Samuel Koleseri, care vizitează Transilvania la începutul secolului al XVIII-lea şi care elaborează un important studiu „Auraria Romano -Dacica".

Despre aurul Daciei

Pentru cel ce intră din Ungaria, toată regiunea muntoasă din partea dreaptă, începând de la Hunedoara şi Gilău, de la posesiunile familiei Banffy, atât către Dacia mediterană, cât şi către Dacia Ripensa sau Ungaria, până la Mureş, este auriferă. Ea se întinde prin munţii metaliferi de la Deva, prin "Mons Aureus" al romanilor spre Marga, dincoace şi dincolo de Dunăre, prin Passarowitz,…etc…până la Munţii Balcanici şi la Marea Macedonică. Şi iarăşi dinspre stânga, regiunea Rodnei şi locurile de munte Gurghiu, Ciuc, Odorhei şi Trei Scaune, până în Bârsa sunt metalifere. Munţii ce mărginesc Ţara Românească sunt secătuiţi în partea aceasta, în afară de porţiunea unde coboară spre Sebeşul săsesc şi până la partea de sud a Haţegului şi a Jiului, dar de partea cealaltă chiar şi râurile dau aurul cel mai ales şi de o puritate aproape totală.

Iar apoi în Dacia aceasta transilvană, cercetarea atentă şi fidelă şi astăzi a rămăşiţelor dovedeşte limpede şi marele inventar al exploatării şi mulţimea oamenilor ce se îndeletniceau cu extragerea metalelor. Cercetează zgura de Rodna, priveşte ruinele minelor, numără movilele de pietre aruncate, lucrările pentru spălarea aurului, conductele de apă ale pâraelor, de-a lungul culmilor şi adâncîturilor munţilor, şi până la malurile şi marginile râului "de aur" (numit astfel de la aurul pe care îl poartă) şi până la satele de pe el: Bistra, Lupşa, Baia de Arieş, Sălciua, Posaga şi de pe teritoriul secuiesc pe care îl scaldă, şi de asemenea malurile celor două Someşuri, ale Streiului şi Crişului şi Jiul, cu localităţile Bucova şi Marga şi dincolo de Caransebeş până la Orşova. Uită-te la oraşul "Auraria" al romanilor, numit în limba de azi româno-valahică, Awrud (Abrud, jud. Alba), o minune a naturii, cu satele vecine Cărpiniş şi Bucium şi cu valea numită (valea) *roşie* (Roşia Montană), după pârâul roşu, precum şi în faţa muntelui nespus de înalt surupătura minei boltite de odinioară, de o uriaşă capacitate, care chiar şi singură aduce dovada cea mai evidentă a măreţiei şi a exploatării metalelor în Dacia. Aici munţii de jur împrejur sunt atât de plini de belşugul tuturor bogăţiilor, încât fac să crească în măruntaiele pământului rodnic comori ce nu sunt nevrednice de comorile regilor: căci acolo se desprinde în bucăţi aurul nativ din vârfurile dezgolite ale munţilor pe sub care, prin văi, aleargă râuri limpezi şi cristaline, ce ies din acele culmi de munţi încărcate nu numai cu nisip de aur, ci chiar - cum m-am încredinţat eu însumi - de cinabru, în sfârşit, mulţi bulgări de aur se găsesc în bogatele şi desele băi de aur, adică locuri de spălat aurul, după cum a observat mai de mult Reicherstorffer.

Ia priveşte la capătul muntelui Bihor, decât care nu mai e altul mai vestit prin strălucirea aurului virgin ce se spală acolo. Şi, de asemenea, la pereţii prăpăstoşi ai muntelui Vulcan (de Abrud), numit după Vulcan, cu galeriile sale săpate cu multă trudă, ce-i sfredelesc vârful, şi cu puţurile ce pătrund adânc în jos, toate astea fiind vechi de pe vremea dacilor. Ia seama la exploatările metalice de la Zlatna şi Brăzeşti şi cele vecine de la Almas, Hartagani, Trestia, Criscior, Ruda, Băiţa, Baia de Cris, Ţebea, şi multe alte locuri, printre care se remarcă colţul cu antimoniu solar cu micile sale pete roşii, şi care înfăţişează mai degrabă rămăşiţele hărniciei de demult, decât semnele unei exploatări din zilele noastre; ca să las fără a le mai pomeni regiunile metalifere ale secuilor, şi atunci vei fi mai ispitit să crezi că pentru aflarea acestor "comori ale Daciei" a putut să o facă cu bună dreptate.

S-a depus atâta grijă şi atâta solicitudine, nu numai în scoaterea metalului, dar şi în transportarea lui în siguranţă în tezaurul de la Roma, prin coloniile Apulum, Ulpia, şi cea de la Cerneţii de acum (din marginea Ţării Româneşti către Dunăre, mai jos de Orşova, foarte aproape de podul lui Traian) – şi nu între Sibiu şi Braşov, cum a crezut Cellarius în Geografia sa (antică) unde este (în realitate) Zărneşti Nu se va mira cel care, cunoscând locurile amintite şi băile de spălat aur, va face

măcar şi un calcul sumar al venitului lor. Dacă am presupune că au lucrat douăzeci de mii de mineri, spălând şi săpând aur, şi că au predat în fiece săptămână strângătorilor de aur tot atâția "piseti" (unitate de măsură pentru aur, un piset fiind 1/48 dintr-o marcă…sau 1/96 dintr-o libră metalică a noastră…) pe lângă toate celelalte predări de aur, drept impozit şi cens obligatoriu, vei vedea că s-au produs pe fiecare săptămână doi "centenari" şi opt libre, iar într-un an mijlociu, 54 de centenari cu o aproximație în plus sau în minus de opt libre. [Socoteală confirmată de mărturia lui Plinius privind producția minelor din Dalmația din vremea lui Neron].

Şi această socoteală nu e infirmată de faptul că Dacia din zilele noastre nu a îmbogățit cu comorile sale subterane tezaurul ultimului principe al Transilvaniei decât doar cu o sumă anuală ce abia trece de patruzeci de mii de mărci de aur şi foarte puține de argint.

Şi faptul că aceasta nu trebuie pusă pe seama sleirii pământului - deşi el s-a depărtat mult de la bogăția sa dintâi – ci delăsării în muncă, feluritelor site prin care a trecut, şi hoților ascunşi ai aurului, a demonstrat îndeajuns veniturile mult sporite ale tezaurului imperial sub o administrație mult mai chibzuită din cei trei ani ce au precedat tulburările recente.

[Sunt aduşi germani din Saxonia şi alte părți ale Germaniei, cu privilegii speciale, între altele şi pentru exploatări miniere] … Dovada sunt bisericile lor …ce poartă insignele metalurgilor: ciocanul, târnăcopul şi grebla pentru spălarea aurului, dințată şi încovoiată (?), ce se văd bine pe zugrăvelile pereților şi (stăruie în) vestigiile riturilor, obiceiurilor şi drepturilor minerilor; de asemenea, în termeni tehnici deviați din limbajul minier german în vorbirea maghiaro-română, ce s-au transmis până în zilele noastre şi în documente.

Dacă laşi de o parte Rodna de lângă Bistrița, de la granița Daciei spre Sarmația, şi hotarul de azi al Moldovei sau preferi sa o legi de minele de la Cavnic si Baia Mare …poți număra în Dacia Meridionala patru oraşe miniere vestite pentru aur, in frunte cu Abrudul…

(E redactat actul din 1525 privind conflictul dintre abrudeni şi cei ce abat apele pârâului Roşu, actul fiind emis de oraşele Baia de Arieş, Baia de Criş şi Băița, aceste trei oraşe împreună cu Abrudul alcătuind cele 4 oraşe miniere amintite mai sus).

…După Abrud vine la rând Baia de Arieş, numită poate astfel (Offenburg) după cuptoarele de topire a minereului metalic. Aici, metalele care nu pot fi fărâmate sau care absorb în ele aurul sunt topite cu ajutorul focului. Acestei mine i-a pus capăt prin surparea puțului principal cu aproape toate lucrările miniere şi apoi sila de muncă grea a minereului şi teama de primejdie… În sfârşit vine Baia de Criş, în limba germană Altemburg, pe râul Criş …cu galerii şi puțuri bine rânduite, ce se întind în adâncime, vestită prin aurul său "liber", dar şi mai vestită prin vecinătatea sa cu băile de spălat aurul de la Tebea.

În sfârşit, Băița, care mai înainte se numea "Baia cea Mică" şi acum se numeşte astfel din cauza însemnatelor minereuri de aramă, dar şi de aur, a căror culoare nu e mai roşie ca a celor din celelalte mine.

[Metalurgii străini, majoritatea germani, descurajați de prea multele vicisitudini de aici, au fost nevoiți să-şi caute adăpost în locuri mai sigure].

Acum numai Abrudul mai e locuit de o populație de băieşi, unguri şi români, şi are o activitate înfloritoare, nu desigur prea îmbelşugată în privința spălării aurului. Căci, secătuiți de vitregia vremurilor, ei nu sunt în măsură să facă față construcției de galerii sau puțuri după cerințelor exploatării metalice, dacă nu vor fi ajutați cu mijloace de către tezaurul public.

Din celelalte localități miniere a rămas doar umbra diafană a vechii lor stări. Băi-a presează munca iobăgească episcopiei de Oradea, Baia de Arieş; de asemenea unei ilustre familii a Transilvaniei, mina de la Rodna este dependentă de conducerea orăşenească a Bistriței…..

Şi nici nu a suferit exploatarea metalică din Dacia de câteva veacuri încoace o vătămare mai mare şi o rănire mai grea decât sub guvernatorul Martinuzzi, atunci când se juca între părți adverse soarta stăpânirii Transilvaniei. Şi nu numai că planurile sale au fost socotite ca ale unui duşman al propriei sale soarte şi al liniştii statului, şi au primit un sfârşit fatal din partea puterii arbitrare şi bănuitoare a lui Castaldi, dar chiar fără deosebire şi îndeobşte aşa cum aduce soarta luptei pedeapsa aheilor învinşi, tot astfel au pățit şi băieşii abrudeni – fie se codeau sau zăboveau cumva să-şi plătească dările pentru abur – s-a trimis contra lor o trupă de valoni şi au fost nimiciți, puțini doar dintre ei ascunzându-se în tainițele minelor.

Despre munca la aur

[Aurul se împarte *în aur liber*, adică neamestecat cu alte substanțe de care trebuie despărțit prin topire, şi *aur redus* închegat (prin topire)].

Dacia este vestită prin aurul "liber" şi nu e mai prejos de nicio altă regiune a Europei, venind îndată după unele regiuni celebre din America şi Africa, în ce priveşte aflarea aurului nativ pur, "*obryzum*" virgin şi a nisipului aurifer. Cum că dacii ar fi fost numiți de aceea încă din antichitate, împreună cu Besii, "culegători de aur", pentru că adunau aurul alegându-l, o dovedeşte limpede continuarea şi în zilele de azi a acestei munci. Dar poetul din Nola îi numeşte şi *foarte pricepuți şi ca şi întorşi cu totul spre aur*: despre culegătorii de aur de astăzi voi spune acelaşi lucru: asupra lor a trecut – împreună cu munca, şi moştenirea priceperii – şi râvna care e înrudită cu ele.

Acest aur liber se culege prin spălare, nu numai din râuri, văi şi adâncituri, dar şi de pe culmile şi crestele munților şi adesea nici nu e nevoie de prea multă săpare, ci îndepărtând doar brazda de pe dinafară şi coaja ce acoperă minereul metalic, dai de el îndată pe neaşteptate în chip de granule sau de bucăți uneori de o greutate însemnată, şi de pietrişuri de chipuri felurite.

A găsi aur în pietriş şi în nisip nu este mare lucru, atât de rar şi de uimitor cât a-l găsi în bucăți solide, în afara măruntaielor pământului şi minelor metalice, fără amestec cu nicio masă de pământ sau de minereu metalic, (lucru) care nu se arată nicăieri ca aici…

”OBSERVATORUL KOGAIONULUI” pe Muntele Godeanu?

prof. Timotei URSU

Citate selective

DODOR SICUL. Lib.II, 47 : (Notă: Diodor – în sec. I BC – transcrie în acest pasaj referitor la HYPERBOREI un fragment din opera istorică, pierdută astăzi, a lui Hecateu Abderitul, din sec. IV B.C. În acel etaj istoric, Dunărea, cu un volum de ape mult mai amplu decât cel de azi, este în mod curent numită “ Fluviul (ca o) Mare”: “Okeanos Potamos” În traducerea sa după copia în limba greacă, Nicolae Densuşianu a translat subiectiv, pro-domo, “*kata toi Okeanos*”, adică sintagma “*în ţinutul Dunării*” drept... o insulă, doar pentru faptul că, în textul lui Diodor mărimea acelui “ţinut” e comparată, asociativ, cu mărimea... insulei Sicilia.)

“... şi fiindcă Hyperboreii din ţinutul acestui Okeanos celebrează pe acest zeu (Apollo) în fiecare zi, lăudându-l prin imnuri şi acordându-i maximă preţuire, se crede că fiinţează acolo o tagmă de preoţi ai

1

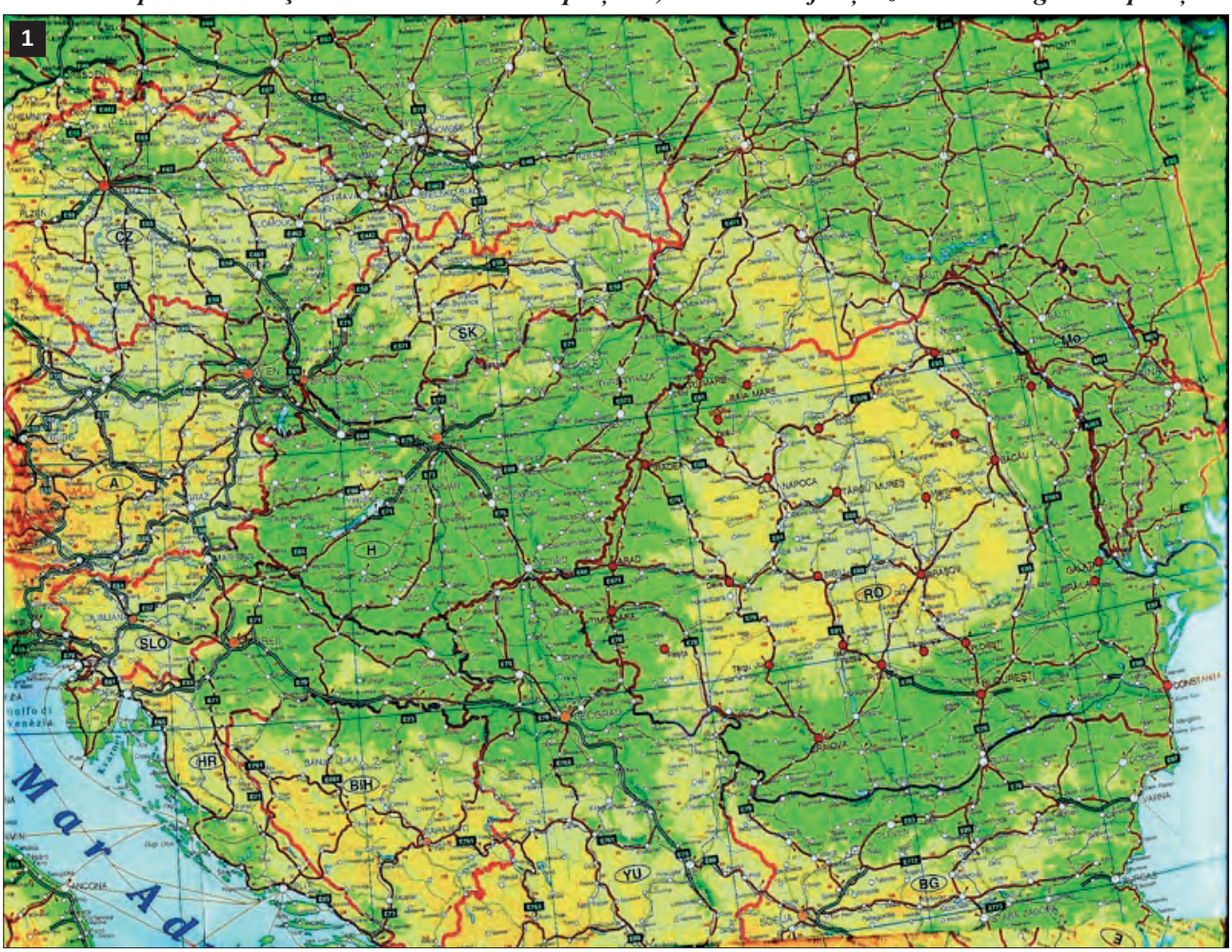

lui Apollo. Se mai află în părțile acelea o minunată pădure a lui Apollo, de mare întindere şi un templu faimos, văzut dinafară ca un glob şi decorat în interior cu multe daruri. Zeul are şi un oraş sfânt al său, majoritatea locuitorilor fiind cântăreți, în timpul serviciului religios cântând în cor (acompaniați) de lăute şi lăudându-l pe zeu prin imnuri... (...) Şi se mai *relatează că din acel loc se poate vedea întreagă Luna (Selini), fiind depărtată mai puțin, încât se pot distinge pe suprafața ei reliefuri de teren... (...) Conducerea oraşului şi a templului o au cei numiți BOREI, urmaşi ai lui Boreas, numai din neamul acestuia alegându-şi conducătorii..."*

STRABON, Geografia, VII,3,5:

"...i, la fel, peştera în care se retrăsese Zamolxe a fost socotită sacră şi se numeşte şi astăzi Muntele Sacru, dar adevăratul nume, pe care îl poartă şi un râu (pârâu?!) care curge la poalele sale, e KOGAION(ON)"...

IORDANES, Getica, 69,70:

(Dicineu-Magistrul şi "învăţăceii" săi): *"... demonstrându-le Ipotezele, cele douăsprezece semne şi, prin aceasta mişcarea planetară, i-a instruit pe de-a întregul în examinarea astronomică, şi cum suferă o creştere discul Lunii sau se înjumătăţeşte în descreşterea previzibilă; şi le-a înfăţişat de câte ori discul incandescent al Soarelui întrece în mărime suprafaţa Pământului şi le-a înfăţişat cu cât se înclină Polul Ceresc al Semnelor sau cum se înalţă cele 346 de stele, grăbind de la Răsărit la Apus.. (...) Vei vedea pe unul explorând dispunerea boltei cereşti, altul conformaţia plantelor şi a roadelor pământului; acesta creşterea şi descreşterea Lunii, acela urmărind lucrarea Soarelui şi cum rapida rotire a cerului revine deandoaselea la Apus după ce se grăbeşte repezit la Răsărit, cunoaşterea înţelegându-i (ne)odihna..."*

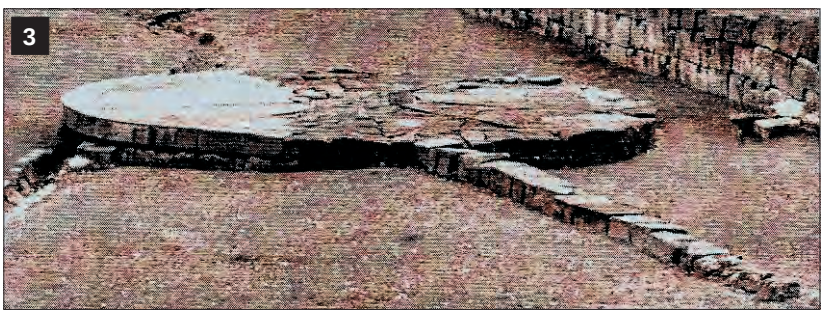
3

Am ales anume, orientativ, aceste trei citate din manuscrise antice răsfirate de-a lungul a unui întreg mileniu, perioadă de timp în care, cu certitudine, multe alte documente (astăzi irecuperabile sau încă negăsite) se vor fi referit la originalele, straniile, neobişnuitele preocupări "cultual-ştiinţifice" ale *tracilor de dincolo de Balcani*. Aceştia erau cunoscuţi antichităţii vechi drept GEŢI, antichităţii din perioada prezenţei romane la Dunăre drept DACI iar secolelor următoare (vezi Iordanes!) drept GOŢI... Puţinătatea dezarmantă a dovezilor antice scrise referitoare la lumea daco-getică, coroborată cu palidul aport adus în ultimul secol de cercetările întreprinse de o timorată arheologie românească, obligă la un efort deosebit al cercetărilor *pluridisciplinare şi transdisciplinare* (angajate şi acestea, încă: necoordonat!) în punerea în valoare, în desluşirea şi interpretrarea posibilelor "mesaje" lăsate moştenire de străvechii lcuitori ai vetrei Carpato-Balcano-Pannonice. O serie de cercetători (vezi Kalevy-Vik, Diaconov, Gray, Atkinson, etc.) tind să ateste imperativ, în ultimii ani, că tocmai această zonă geografică – perfect "apărată" de coroanele muntoase ale Alpilor, Munţilor Dinarici, Balcanilor, Carpaţilor şi avantajată, pentru o dezvoltare impresionantă a agriculturii, de debitul cursului mediu şi inferior al Dunării – a fost, în etajele pre-neolithic şi neolithic vatra de formare a etniei *indo-europene*.(foto 1, vatra IE) Acest nucleu uman, devenit o viguroasă etnie neolithică în câteva milenii de impetuoasă dezvoltare economică, a ajuns la un repetat supra-plin de populaţie şi a "pulsat" periodic, exportându-şi excedentul social în valuri de migraţie succesive care au ocupat – centrifug – nu numai cea mai mare parte a Europei dar au pătruns adânc în spaţiul Asiei până în Podişul Iranian, apoi în văile Indusului şi Gangelui (după unele ipoteze îndrăzneţe chiar până la Pacific).

În lumina acestei concluzii tot mai mult confirmată pluridisciplinar, studierea mai amănunţită a ontogenezei şi a filogenezei culturilor succesiv dezvoltate "local", tocmai pe teritoriul originar, devine o obligaţie ştiinţifică de prim-ordin în înţelegerea corectă a interdependenţelor dintre culturile circum-mediteraniene (până nu de mult socotite "sursă incontestabilă" a civilizării euroasiatice doar pentru faptul că... erau singurele mai amănunţit studiate!?), cele proto-europene("atlantice"?) , sau cele central şi est-asiatice. Şi cum, în mod atestat, tocmai teritoriul acestei foarte probabile *vetre originare indo-europene* este acoperit în etajele medii şi superioare ale antichităţii de etnia *tracilor nordici (danubieni)*, adică de "GETO-DACI" (aceştia în conexiune pe cât de

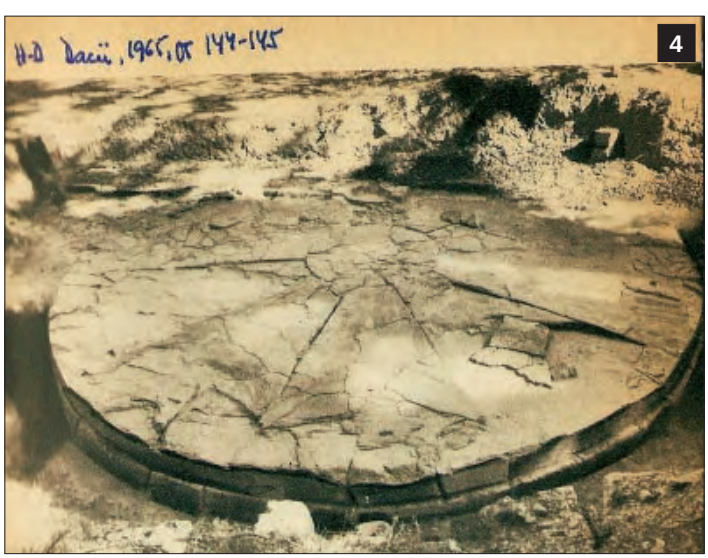

4

5

indiscutabilă pe atât de firească cu triburi illirice, celtice, germanice şi sarmatice aflate într-o continuă întrepătrundere) – studierea pluridisciplinară, complexă şi de amploare a vestigiilor geto-dacice devine nu numai o sarcină naţională obligatorie pentru români, dar şi un obiectiv de cardinală productivitate pentru completarea corectă a datelor Istoriei Ştiinţei în general şi ale Istoriei Antichităţii în special.

Lăsând deoparte faptul că – în absenţa flagrantă a unui INSTITUT NAŢIONAL DE DACOLOGIE! – informaţia opiniei publice româneşti asupra adevăratului nivel atins de civilizaţia social-economică a lumii geto-dacice a rămas cam la înalţimea... legendelor urmăririi regelui Decebal de "vitejii" legionari romani, printre culmile Munţilor Carpaţi, printre turme de mioare şi de văduve rămase de izbelişte, trebuie spus că nici cercetarea mondială nu a fost corect servită printr-o ofertă informativă corespunzătoare. O cenzură comunistă acţionând în trecutul apropiat în baza unor interese geopolitice de moment, combinată cu complexe de inferioritate, o incapacitate de exprimare în limbi de circulaţie internaţională, precaritatea unor traduceri trunchiate şi vanităţi academice locale opuse inerent unei libere comunicări, au făcut ca până şi acele informaţii – puţine şi timorate – demonstrate arheologic pe plan naţional, referitoare la deţinerea unui enorm inventar apt pentru o reinterpretare de anvergură, să rămână în umbra sertarelor cercetătorilor.

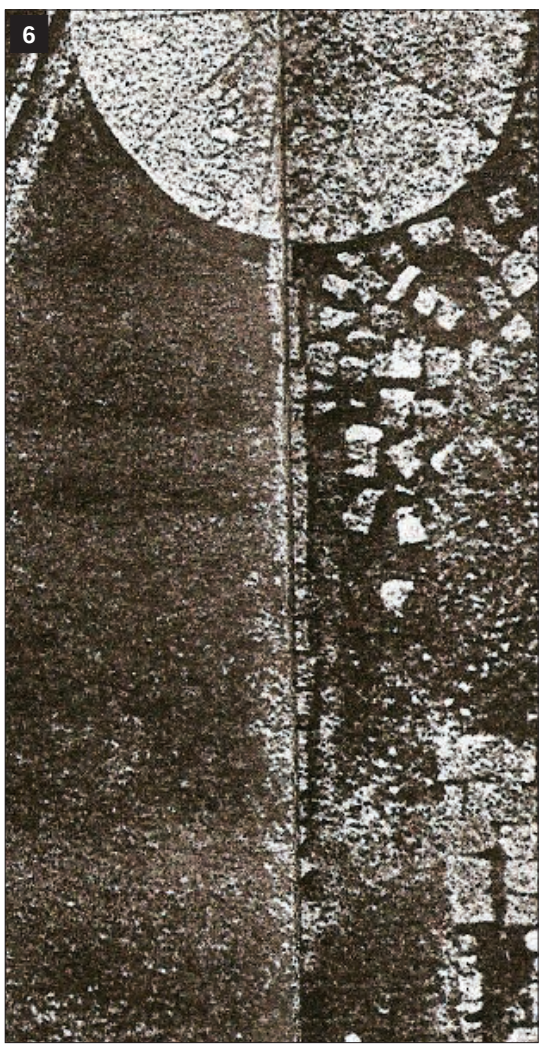
6

Preocupările cultual-ştiinţifice ale păturii anahoreţilor traco-geto-daci (denumiţi de lumea greco-egeeană, *aflată exact la Sud*: "hyperborei", adică "foarte mai-la-Nord", citiţi: nu numai dincolo de Balcani, dar chiar mai la Nord de "Okeanos-Potamosul" socotit îndelung drept graniţă a Oikumenei, a "Lumii Cunoscute"!...) formează numai *una* dintre petalele corolei care se oferă acum analizei pluridisciplinare contemporane. Cele aproape treizeci de sanctuare dacice (descoperite *doar până acum* şi numai în zona *carpatică* a locuirii geto-dacice), impunând asocierea inerentă cu tradiţia milenară a sanctuarelor vest-europene, trebuie să devină un obiect permanent de studiu pluridisciplinar, pentru că ele – aşa cum demonstrează cercetările complexe la sanctuarele obiectivului aflat teoretic sub protecţia UNESCO, *Dealul Grădiştei* (Munţii Orăştiei) – pot furniza în continuare surprize dintre cele mai revelatoare.

"SOARELE DE ANDEZIT"

În acest capitol, continuând prezentarea unor ipoteze vizând Dealul Grădiştei oi zona (foto 2, *plonge ter.XI*) înconjurătoare, plecăm de la premiza că cercetarea ştiinţifică actuală deţine suficiente argumente pentru a identifica zona cu "legendarul KOGAION", *Muntele Sacru al "Geţilor"*, aşa cum îl denumeşte

7

Strabon. Am mai arătat (într-un articol publicat în toamna anului 2005, în DACIA MAGAZIN) că una din cele mai îndrăznețe ipoteze de lucru în descifrarea pluridisciplinară a sistemului informativ decelat în acest obiectiv se referă la *multifuncționalitatea* (plurivalența) impresionantului "Soare de Andezit", unul din sanctuarele rotunde de pe terasa a XI-a.

(foto 3, SA)"Soarele", format dintr-un enorm disc (complex) de andezit cu un diametru de "circa 7 metri" -alcătuit constructiv din 10 "felii radiale" de câte 2.75 metri lungime şi un disc central, cu un diametru de 1,5 metri, întregul fiind aşezat pe un postament de asemenea din andezit şi având – inițial – aceeaşi suprafață cu a discului de deasupra, a fost considerat de arheologii care l-au dezgropat în 1958 (colectivul Constantin Daicoviciu, cf. Ion Horațiu Crişan, "*Burebista şi epoca sa*", 1977, pg.455), drept, citez: *"altar de jertfă, închinat poate zeului războiului...(...) după cum pe acest altar puteau fi aduse ofrande oi altor divinități"*. Această opinie, limitată doar la reflexele informative ale arheologilor, potrivit cărora "piesa" nu constituia altceva decât o probă a *"caracterului urano-solar al religiei dacice"* (idem, pg.455) a condus la subaprecierea relicvei şi neconservarea sa corespunzătoare; o primă tentativă de conservare are loc abia în 1979, prin realizarea – discutabilă – a unei replici din beton a porțiunii deteriorate. (O mai veche fotografie, din 1960, vezi foto 4 vechi şi, respectiv una din 2007, foto 5 dezastru, demonstrează pe de o parte că – la dezgroparea arheologică – "Soarele" se păstrase mult mai bine îngropat vreme de două milenii, în vreme ce astăzi – lipsa de interes pentru conservarea "obiectului" continuând condamnabil! – până şi... *betonul din 1979* se degradează vizibil!...).

În realitate, oameni de ştiință – cu o altă formație decât cea limitată, de arheolog – au atras atenția (de pildă: prof.univ. Gh. Chiş încă din 1977!) că "piesa" prezintă uimitoarea calitate *de a indica vizibil, prin coada" sa, formată din 17 pietre aşezate cu intenționalitate în linie şi descrescătoare ca dimensiune, cu exactitate, direcția NORDULUI, constituind o veritabilă "busolă" pentru orientarea celor două terase artificiale pe care sunt ridicate sanctuarele; ceea ce obligă la studierea intenționalității de orientare astronomică a sanctuarelor* (vezi foto 6, linia Nord).

Studierea exhaustivă, "arheo-astronomică" a construcției Soarelui de Andezit în cadrul Echipei de Studiu Pluridisciplinar între 1983-1988 de către universitarul Florin Stănescu (astăzi un respectat cercetător pe plan internațional în acest domeniu), a relevat calitățile de uimitor "gnomon antic" şi "astrolab" cu funcționalități complexe ale... "obiectivului arheologic" (vezi: C.F.Stănescu, *"Astronomical Significance of the Sacred Precinct at Sarmizegetusa-Regia"* în "Archaeometry in Romania", vol 2, 1989).

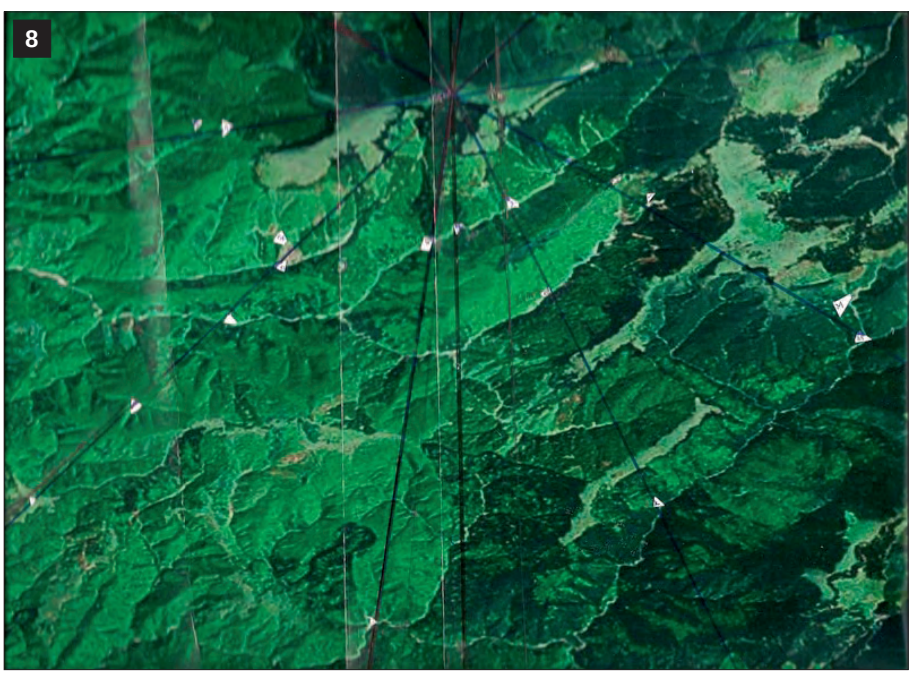
8

În propria mea cercetare privind sistemul numeric şi probabilul modul de lungime folosit de constructorii sanctuarelor de la Dealul

Grădiştei (vezi: Timotei Ursu, *"Sistemul numeric Geto-Dac"*, AOS, 1984) am insistat asupra *multifuncţionalităţii* "mulţimilor numerice" de la Dealul Grădiştei; în acest sens, plecând de la filiaţia pe care izvoarele antice o făceau între zamolxism şi Şcoala Pitagoreică, am socotit cele 10 "raze" ale Soarelui de Andezit drept o importantă sugestie, dovedită ulterior productivă, referitor la colaborarea *sistemului zecimal* în probabilele calcule operate la Dealul Grădiştei de uimitorii constructori şi utilizatori ai "sanctuarelor". Plecând de la sugestia unor cercetări similare întreprinse în Marea Britanie de Alexander Thom, G.Hawkins, etc., am încercat în 1984-1985 *şi* examinarea unei posibile ipoteze a unor "aliniamente de culmi montane", cu centrul la Dealul Grădiştei, care să justifice opţiunea constructorilor acestui important complex cultual-ştiinţific, aici, în mijlocul Munţilor Orăştiei. Detectarea unor astfel de probabile aliniamente montane ar fi putut fi o probă suplimentară a preocupărilor astronomice ale geto-dacilor ; dar, aşa cum a arătat convingător Florin Stănescu, terasele sanctuarelor de la Grădiştea, situate la numai circa 1040 metri altitudine, sunt – practic – "îngropate" între culmile (foto 7 D.GRăd.) învecinate (Muncelul, Şesu, Păltioru, Jărosu, iar spre Nord-Est Godeanu), dispunând doar de un sector insuficient de "cer ", de vreme ce *orizontul vizibil*, cardinal ca direcţionalitate în estimarea fenomenelor şi mişcărilor astronomice, *nu poate fi observat* de la Dealul Grădiştei!...

La Congresul de Dacologie de la Bucureşti, în 2005, Vladimir Brilinsky (editor al revistei "DACIA MAGAZIN" şi un avid cercetător al Munţilor Orăştiei!) a prezentat o comunicare deosebit de interesantă. Conform acesteia, plecând de la excelenta situare ca *posibil observator al Culmii Muntelui Godeanu* (din Munţii Orăştiei; nu muntele omonim din masivul Ţarcu-Godeanu-Retezat!), precum şi al altor argumente – acestea, după opinia mea, mai puţin justificate – Culmea Godeanu ar fi trebuit să fie... *însuşi Kogaionul*! Cum nu fusesem niciodată – în teren – pe Culmea Godeanu, am apelat la examinarea unor hărţi corespunzătoare: o hartă topografică 1:10.000 (din dotarea Echipei de Studiu Pluridisciplinar, 1983-1984); o bună hartă turistică actuală (care a beneficiat vizibil de aportul hărţilor Institutului de Topografie din Bucureşti); şi, în ultimă instanţă, o hartă în relief, din satelit, comandată în USA. Examinarea comparată mi-a demonstrat uimitoarea situare a Culmii Godeanu, într-un posibil centru de vizare al "alinierii" unor culmi muntoase. Mai exact: existenţa a nu mai puţin de... *24 de astfel de*

aliniamente ! (foto 6, Hashurata şi 6B (foto 7)

Ce înţelegem prin noţiunea de "aliniamente"? În termeni militari, succesiunea *prin suprapunere în planul vizibil a unor elemente distincte de teren* formează o suită de "direcţionali", în funcţie de care deplasarea în teren sau reglarea tirului artileriei (coroborată cu harta regiunii respective) devine practic posibilă. În cazul nostru, "alinierea" posibilă a unor culmi muntoase, în suprapunere (mai ales acolo unde apar tradiţionale *goluri de munte!*), aliniere văzută dintr-un anume punct, coroborată cu cunoaşterea străvechiului sistem ciobănesc de semnalizare a unor invazii, pericole etc. prin "focuri pe culmi" (sistem ancestral practicat în mai toţi munţii Euro-Asiei!), ar putea constitui *aliniamente de repere terestre*, adevărate "linii fixe de orientare" în funcţie de care *rotirea boltei cereşti, noaptea, în amurg sau la răsărit*, – aşadar atunci când "semnalul vizual prin foc" (sau în timpul zilei: prin fum!) este productiv, – POATE FI RECOGNOSCIBIL INDICATĂ!... Aceasta este o condiţie astronomică esenţială; în vremurile noastre moderne fiind rezolvată prin cunoaşterea exactă a *coordonatelor* locului din care se face observarea, astăzi indicată prin consultarea sateliţilor de poziţie (GPS).

Presupunem că în vechime aceste "coordonate fixe" trebuiau indicate intuitiv. Un fapt este absolut cert: *dacă* "rotirea Cerurilor" ar fi fost observată de pe Culmea Godeanu, *aliniamentele posibile* vizate – prin focuri suprapuse! – de pe acest punct de observaţie ar fi oferit observatorului o orientare de maximă eficienţă comparativă. (Să reţinem că, astăzi, punctul maxim al acestei culmi, este denumit, tradiţional, poate ancestral – destul de straniu! – "*La Om*"... – vezi foto 8, foto 9 – Foto T.U. la vârf şi foto 10 .

Dar, să fim rezonabili: Culmea Godeanu, situată în mijlocul unor văi şi al unor spaţii deschise cu lungimi de kilometri, poate fi un bun punct de observaţie, jur-împrejur 360 grade, în miez de vară sau la început de toamnă, când temperatura de la 1700 metri altitudine şi vânturile reci adiacente sunt mai puţin prezente. Este însă absolut sigur că locul *nu este potrivit unui punct de observaţie "astronomică"* circa... opt luni pe an, când sălbăticia vânturilor, a precipitaţiilor şi a temperaturii scăzute de pe culmi îi obligă şi pe ciobanii numeroaselor stâne din jur, să coboare "la vale"!...

Şi atunci... cum ramâne cu *Observatorul Kogaionului*?! Se rezumau pileaţii lui Deceneu doar la "observaţii estivale"?!...

10

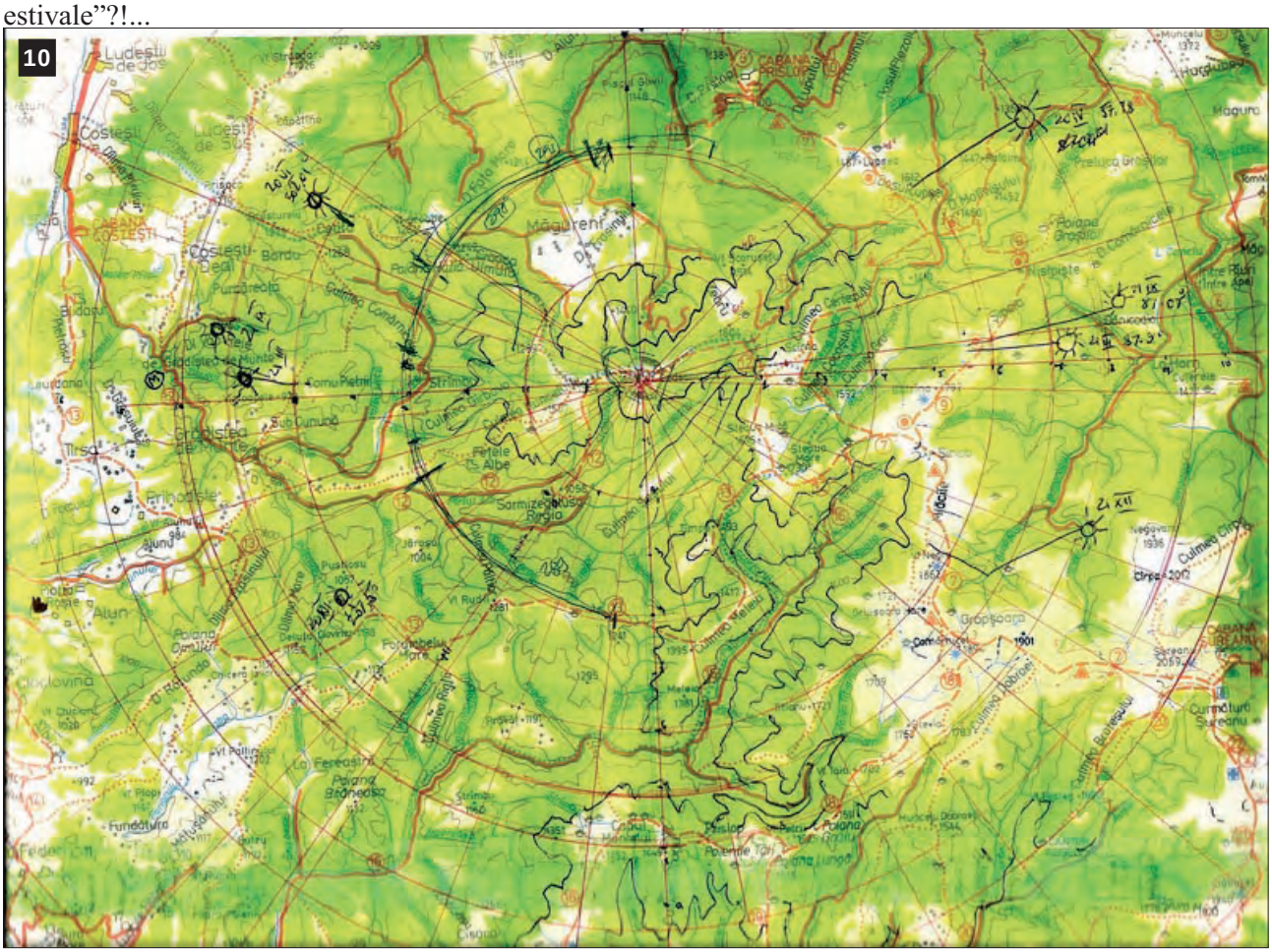
Costeşti
Măgureni
Costeşti-Deal
Grohotiş
Sarmizegetusa Regia
Culmea Godeanu
Culmea Cioclovina
Culmea Cârligului
Culmea Vârfului
Culmea Piatra Roşie
Culmea Bucureşului
Culmea Jgheabului
Culmea Ţesla
Culmea Ciungi
Culmea Ciungi Mici
Culmea Ţesla Mare
Culmea Ţesla Mică
Culmea Ţesla Mijlocie
Culmea Ţesla Mijlocie Mică
Culmea Ţesla Mijlocie Mare

FUNDAȚIA PENTRU CERCETAREA ISTORIEI DACIEI
DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY
Președinte – dr. Napoleon Săvescu
21–26 Broadway, New York 11106 USA
tel. 718 932 1700, 031 810 6172
fax 718 728 7635
e-mail: nsavescu@nyc.rr.com
Filiala București
Ilie Enciu
Str. Arbustului, nr. 2D
Sect. 2, București
tel./fax 021 2401218
Filiala Tulcea-Geția Minor
Nicolae Nicolae
Str. Florilor, nr. 35-37
Tulcea
tel. 0729 011003
Filiala Reghin
Ioana Crișan
Str. Rodnei, bl. 7, ap. 6
tel. 0265 511544
e-mail: ioana788@gmail.com
Filiala Transilvania-Banat
Vladimir Brilinsky
Str. Carpați, nr. 12, bl. F, ap. 11, Deva
tel./fax 0254 223853
e-mail: malus_dacus@yahoo.com